"PROLETAREC" JE DELAVSKI LIST ZA misleče čitatelje.

PROLETAREC

DRUGI NAJSTAREJŠI jugoslovanski socialistični list.

OFFICIAL ORGAN JUGOSLAV FEDERATION, S. P GLASILO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

ŠT. — NO. 1270. Entered as second-class matter December 6, 1917, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879. CHICAGO, ILL., 14. JANUARJA, (JANUARY 14,) 1932. Published weekly at 3639 W. 26th St. LETO—VOL. XXVII.

ZAKULISNE INTRIGE PROTI MOONEYU IN BILLINGSU

POROČILO O OBRAVNAVI, KI SO GA "IZGUBILI", PRIŠLO NA SVITLO

Wickershamova komisija ugotovila, da sta Thomas J. Mooney in Warren K. Billings krivično obsojena

Eden največjih škandalov v zgodovini ameriške justice je slučaj Thomas J. Mooneyja in Warren K. Billingsa. Bila sta obsojena na smrt, potem jima je bila kazen spremenjena v dosmrtno ječo, zaradi bombnega napada, ki ga je nekdo izvršil v San Franciscu, Cal., leta 1916 na takozvano preparedness parado. Histerična oblast, ki je pod plaščem patriotizma iskala krivce, je vzela na piko delavska organizatorja Mooneyja in Billingsa. Ljudske množice je s histerično propagando nahujskala proti njima, da so res verjele v njuno krivdo. Na obravnavi ni njunega zagovora nihče upošteval. Priče so lagale v prid prosekutorja kakor za stavo. Obsodba je bila neizbežna. Fanatizem ter sovraštvo do delavskega gibanja je slavilo svoj dan.

Oba jetnika sta se v teku petnajst let jetništva zelo postarala. Oba, posebno Mooney, se skozi ves čas vztrajno borita za osvoboditev. S pomočjo posebnega obrambnega odbora in s sodelovanjem naprednih delavskih organizacij ter liberalno mislečih krogov sta pritirala svojo zadevo tako daleč, da jo kalifornijski legalni teroristi niso mogli več skriti. Dokaz za dokazom je prihajal v javnost, da so priče lagale ,da je prosekutor namenoma izbral ta dva za žrtvi. Drug za drugim so se začeli oglašati porotniki, pravniki, duhovniki, sodniki itd. z apeli ,da naj California izpusti ti dve nedolžni žrtvi iz ječe.

Ko je predsednik Hoover imenoval znano komisijo za raziskovanje "vala zločinstev" ter o delovanju justičnega aparata, prohibicije itd., pod načelstvom predsednikovega zaupnika Wickershama, je preiskala tudi Mooneyjev-Billingsov slučaj. Komisija je z delom že davno končala in v javnost so prišle tudi vesti, da posebno poglavje njenega poročilo drastično obsoja sodni atentat na Mooneyja in Billingsa To poglavje poročila pa so vladni krogi v Washingtonu "zamešali".

Liberalni in socialistični listi so obsojali vladno cenzuro in zahtevali, da komisija javno objavi svoja dognanja. Ali šele senatna resolucija dne 8. januarja je spravila na dan skrito resnico. Akcijo k odkritju resolucije je pospešil tudi sodnik Franklin A. Griffin, ki je predsedoval na Mooneyjevi obravnavi in zagotovil senatorje, da sta Mooney in Billings po nedolžnem v ječi.

Poročilo Wickershamove komisije pravi, da oblast v Californiji ni nikdar resno skušala dognati, kdo je pravi storilec zločina. Dalje, da je policija kršila določbe, ki garantirajo prebivalcem gotove civilne svobodščine, ker je udrla v njuno stanovanje, ju aretirala, vrgla v ječo in jima razmetala premično imovino. Prosekutor je storil vse v svoji moči, da naščuje javno mnenje proti obtožencema. Oblast je po obsodbi branila svoj čin vsa ta leta s propagando, s katero je skušala diskreditirati prizadevanja za osvoboditev Mooneyja in Billingsa

Vzelo je nad 15 let, predno je svet dobil uradno potrdilo komisije predsednika Zed. držav, da sta Mooney in Billings po krivem v ječi. A vzlic temu sta še vedno v zaporu, dasi je bilo Wickershamovo poročilo izdano še v lanskem poletju.

Justica pod kapitalizmom delavstvu ne more biti pravična, kar je pričal posebno očitno slučaj Sacco-Vanzettija in zdaj Mooneyja in Billingsa. Le močno delavsko gibanje bo v stanu izvojevati razmere, v kateri bo pravica res vredna svojega imena.

Nov socialistični list

V New Yorku je začela izhajati socialistična znanstvena revija pod imenom "American Socialist Quarterly" (Ameriški socialistični četrtletnik). Izšla bo vsake tri mesece. Naročnina je dolar na leto. Urad lista je 7 E. 15th St., New York

TRIDESET MILIJARD POTEKLIH DOLGOV, KI SO NEPORAVNANI

Razne države, dežele, okraji in občine po svetu, ki so zadolžene do skrajnosti, imajo blizu trideset milijard že poteklih dolgov, katerih jim vsled praznih blagajen ni bilo mogoče poravnati, pravi statistika, katero je izdala o dolgovih Foreign Policy association. Večina teh posojil je za upnike izgubljenih. Bonde ali mejnice default dolgov lastujejo največ Amerikanci, na drugem mestu so Angleži in na tretjem Francozi.

Mednarodni bankirji so s temi transakcijami zaslužili milijone. Za interese vlagateljev jim ni bilo Zdaj priznavajo, da so ravnali pri ponujanju nesigurnih posojil skrajno neprevidno, a izgovarjajo se na "prosperiteto", o kateri je posebno ameriški svet mislil, da je nikoli ne zmanjka.

Samo v Nemčiji znašajo ameriške investicije nad dve milijardi dolarjev, še večje pa so v južno in centralnoameriških republikah, v raznih evropskih deželah, Aziji itd.

Vsaka številka "Proletarca" vsebuje važno in zanimivo gradivo.

Prečitajte ga! Ko ste z listom gotovi, ponudite ga prijatelju, da ga čita tudi on!

MILA ZIMA POVZROČA POVODNJI

V Zed. državah, posebno na osrednjem zapadu in vzhodu, ni bilo to zimo še nikake običajne "zime". V čikaškem teritoriju še ni bilo mraza, ki bi se bližal ničli, niti snega, kar je blagoslov za številne brezdomce in pa družine, ki si vsled pomanjkanja sredstev ne morejo nabaviti zadostnega kuriva. Namesto snega je bilo precej deževja, kar je povzročilo velike povodnji ob reki Mississippi. Na sliki je ulica v Summerju, Miss., ob času letošnje zimske poplave.

VICEROJ INDIJE ZOPET UVEDEL REŽIM NASILJA

Gandijeva pot z londonske konference v zapor v Indiji. — Prepovedana nacionalistična stranka.

Po neuspehu konference v Londonu za rešitev indijskega vprašanja je začelo v Indiji spet vreti. Anglija ni hotela dati zahtevane svobode, pa tudi med Indijci samimi ni soglasja. Kongresna stranka, katero vodi Gandhi, zastopa stališče, da ako bo Anglija čakala takega sporazuma, bo Indija za vse čase angleška kolonija. Zato kongresna stranka zahteva enakopravnost Indije v družbi angleških dominjenov takoj in brezpogojno, česar pa London še ni pripravljen dati. Gandhi je obnovil svojo staro taktiko pasivne resistence, ki odreka vsako kooperacijo angleškim indijskim oblastim Nacionalisti so znova proglasili bojkotiranje vseh angleških izdelkov. Podkralj ali viceroj lord Willingdon je v sporazumu z Londonom začel izvajati drastične naredbe, kakršne so v običaju pod diktaturami. Voditelji kongresne stranke, med njimi Gandhi, so bili aretirani, ne da bi jim oblast očitala kak poseben zločin. Enostavno jih hoče spraviti spoti, da bo laglje izvrševala svojo politiko vladanja nad Indijo. Zelo dvomljivo pa je — skoro nevrjetno—da bo Anglija še kdaj mogla kontrolirati Indijo tako neomejeno kakor pred vojno.

Baldwinov sin v Ameriki

Oliver Baldwin, sin bivšega angleškega premierja, in voditelj angleške konservativne stranke Stanleyja Baldwina, je v začetku januarja dospel v Zed. države na predavateljsko turo. Značilno je, da Oliver ni sledil svojemu očetu med konservativce, nego je socialist in aktiven v delavski stranki. Bil je tudi poslanec delavske stranke v parlamentu, toda pri zadnjih volitvah ga je porazil kandidat stranke njegovega očeta.

VAŠ LIST.

"Proletarec" izhaja radi socialističnega gibanja, torej v interesu delavskega razreda. Širite ga!

BANKIR ZAHEVA, DA NAJ TUDI REVNI PLAČUJEJO DOHODNINSKI DAVEK

Finančnik Silas H. Strawn, predsednik ameriške trgovske komore, je imel s predsednikom Hooverjem 4. januarja pol ure intervjuva, v katerem je med drugim dejal, da ni pravično, ako bi plačevali dohodninski davek samo bogati ljudje. Vsakdo, ki ima tisoč dolarjev dohodkov na leto ali več, naj bo prisiljen odrajtovati državi direkten dohodninski davek", je dejal multimilijonar Strawn. Njemu se zdi to zelo enostavno, ker ni bil še nikoli v krušnih vrstah in še nikdar v pomanjkanju dobrin, ki jih nudijo bogastva Milijonarji si nič ne pritrgajo, kadar plačajo davek, le njihov profit je toliko manjši. Če pa se naloži davek tudi delavcu, ki dobiva tisoč na leto plače ali več, bo moral davčno vsoto pritrgati od ust družini in sebi.

Davki, ki tarejo revne sloje, so že zdaj krivično naloženi. Predsednik ameriške trgovske komore hoče, da se jih zvali še več na rame revnejši slojev.

Kako žro kompanije

Zastopniki organiziranega delavstva so navedli kongresni komisiji ,ki je zasliševala zagovornike in protivnike vladne akcije v pomoč nezaposljenim, med drugimi sledeči značilni slučaj: Bibb Manufacturing kompanija z tekstilnimi tovarnami v Georgiji ima 25 milijonov dolarjev kapitala. Z delavci postopa kakor s sužnji. Plača jim malo. Vse drugačne nege so deležni lastniki korporacije ,katerim je v 17 letih izplačala 148 odstotkov dividend v gotovini in 370 odstotkov v nadaljnih delnicah. To se pravi, da so dobili na vsak dolar več ko pet dolarjev. Skozi vsa ta leta depresije plačuje šestodstotne dividende vsakega četrt leta in njeni delničarji nič ne vedo o slabih časih. Lani in predlanskem je ta kompanija znižala plače delavcem trikrat, skupno več ko polovico. Mnogi dobe le po par dolarjev tedensko.

Mašinisti za zavarovanje proti brezposelnosti

Unija mašinistov se je izrekla za federalno zavarovanje delavcev proti brezposelnosti, četudi je A. F. of L. protivna takemu zakonu.

NAD DVA TISOČ TRI STO BANK JE LANI PROPADLO

Ogromne izgube vlagateljev v teku enega leta. Države in zvezna vlada se ne ganejo.

V prošlem letu je propadlo vsega skupaj 2,302 bank, v katerih je bilo $1,580,000,000 vlog, kakor poroča revija "American Banker". 485 bank se je lani združilo z jačjimi finančnimi ustanovami, da so se ubranile propada. Samo 190 bank izmed onih, ki so zaprle vrata, je obnovilo poslovanje. Koncem leta je bilo v Zed državah še 20,700 bank, v katerih je $50,000,000,000 vlog.

Največ bank je prenehalo poslovati prvi teden v oktobru lansko leto, namreč 166. Vsega skupaj jih je propadlo v oktobru 512, novembra 169 in decembra 527. Prvi teden v januarju je prenehalo 68 bank. Ne države, niti zvezna vlada, in ne kongres ne store ničesar efektivnega, da bi vlagateljem protektirati njihove prihranke, ki so v propadlih bankah prešli do 50 odstotkov špekulantom in drugim koristolovcem v žepe.

Zniževanja plač v nižjih in gornjih plasteh

Delavci, kateri imajo najnižje plače, so bili prvi deležni znižanja. Od najmanjših so potem šli z zniževanjem v višje plasti delavcev in zdaj so začeli govoriti tudi o znižanju plač zveznim senatorjem in kongresnikom, županom, aldermanom itd. Znižali pa so si jih le malokje. V Chicagu so se lotili učiteljic, ki so itak borno plačane. Šolski odbor predlaga, da naj se učiteljicam ter učiteljem zniža plače v vsoti $5,197,000 letno. Ako se pomisli, da je učiteljsko osobje v Chicagu brez plače že od aprila lansko leto, je res čudno, kaj si vse upajo početi s poklicem, čigar naloga med drugim je ubijati otrokom patriotizem, lojalnost in kapitalistične ter religiozne nazore.

Brezposelnost v Illinoisu

V Illinoisu je po izjavi governerjeve pomožne komisije 1,100,000 delavcev nezaposlenih.

SVETOHLINSKA REAKCIJA V KENTUCKYJU STRAŠI Z RDEČKARJI

Medtem, ko premogarji v Kentuckyju s svojimi družinami stradajo, eni pa se bore za življenje in svobodo na obravnavi pred reakcionarnim sodnikom v Mount Sterlingu, love šerifi in kompanijski biriči "bogokletne rdečkarje, ki okužajo verne kentuckyjske rudarje". Prošlo nedeljo so imeli vsi duhovniki v harlanskem okrožju, kjer je beda največja, pridige zoper "rdeče beštije", ki zapeljujejo duše s ponujanjem svoje podpore.

Stavka, katero je med njimi proglasila National Miners unija, se je izjalovila če že ne iz drugega razloga pač zato, ker ima le malokateri premogar delo. Policijska oblast je udrla v urad imenovane unije, zaplenila agitacijske tiskovine in aretirala vse organizatorje, ki so prišli največ iz Pennsylvanije. Obtoženi so "kriminalnega sindikalizma" Uredniki lokalnih listov priobčujejo članke, v katerih hujskajo domačine proti tujerodnim vsiljivcem rdečkarskega evangelija, ki so prišli v Kentucky po njihovem zatrdilu iz newyorških in pittsburških slumsov.

Konfuzija med delavci je velika. Pustolovskemu vodstvu ne zaupajo, drugega pa ni na vidiku. Kompanija je z uspehom zadušila vsak unijski pokret. V Kentuckyju se ne bo ojačal preje, da postane unija močna med premogarji v drugih državah, kakor je bila pred skrahiranjem UMW.

Gary nima sreče z bankami

V času 18 mesecev je v Garyju, Indiana, propadlo dvanajst bank. Samo ena je še ostala.

Ni vsak dan kriza

Po raznih podatkih je izračunano, da je ameriško ljudstvo potrošilo za "pijačo" 31. dec. in 1. januarja v novoletnem rajanju nad 40 milijonov dolarjev ali povprečno 40c na vsakega prebivalca.

NEMČIJA NE BO VEČ ZMAGOVALA TEŽE REPARACIJ

Kancelar Bruening je s svojo izjavo vrgel v svet mnogim neprijetno resnico. Francija vzrujena.

Že več let pripravlja Nemčija svet na čas, ko bo odklonila nadaljno plačevanje reparacij. Pravi, da je plačala dozdaj že toliko, da je škodo Franciji, Belgiji in drugim, katero je napravila s svojimi armadami, več kot povrnila. Drugi vzrok je, da je defitistična psihologija Nemce že zelo zapustila in zahtevajo, da se z njimi ne sme ravnati kot s premaganim ljudstvom. Insistirajo, da se mora Versaillska pogodba revidirati in zbrisati v nji trditev, da je edino Nemčija kriva svetovne vojne. Večino zahtev širijo v svet neuradno, kajti officielno zahtevajo nemški državniki le toliko kolikor si upajo dobiti koncesij od zaveznikov.

Največ nemških reparacij dobi Francija, ta pa jih večinoma obrne za odplačevanje svojega dolga Zed. državam. Tudi Anglija, Belgija, Jugoslavija, Poljska itd., so dobivale precej milijonov vsako leto, ki so s Hooverjevim moratorijem odpadli in je bilo treba iskati za prazne blagajne novih posojil in novih davkov. Nemčija se bržkone še ne bo docela iznebila plačevanja vojnih odškodnin, nobenega dvoma pa ni, da se bo tega bremena oresla veliko prej kakor pa si je pred par leti upal kdo domnevati.

Cenzura nad zrakom

V Buffalu, N. Y. imajo protestantovskega duhovnika, ki je član soc. stranke in je imel vsako nedeljo 15 minut pridigo na radio postaji WGR Ker pa so se začeli privatni interesi pritoževati nad propagiranjem socializma v njegovih govorih, mu je radio kompanija pogodbo odpovedala. Svoje radio pridige je imel pod naslovom 'Jezus' Way Out.'

KONKURIRANJE KOMUNISTOM

James R. Cox, župnik male katoliške fare v predmestju Pittsburgha, Pa., si je mislil, da če dobe komunisti publiciteto s pohodi brezposelnih v Washington, in ker jo je dobil pred leti "general" Coxy čemu bi je ne on pa je začel kampanjo za organiziranje pohoda nezaposljenih iz Pittsburgha v ameriško glavno mesto. Odziv je bil dober. V Washington je prišel 6. januarja z armado blizu 15,000 nezaposljenih, ki so dospeli največ v avtomobilih in trukih. Eni poročevalci pravijo, da četa ni bila tako številna. Kakor komunisti, je tudi Rev. Cox zahteval, da ga zasliši v kongresu in ga sprejmejo v beli hiši, da izroči zahteve armade.—Edina dobra stvar teh akcij je, da listi pišejo o njih. Toda brezposelni z njimi niso in ne bodo ničesar dosegli. Zato je treba organiziranja delavskih akcij v vsakem kraju doma, pa ne bo treba nikomur hoditi prosjačiti, apelirati ali na groziti v Washington. Ljudstvo naj pošlje tja svoje zastopnike, namesto kapitalističnih, pa nas ne bo treba ne take ne take akcije, ker bodo poslanci brez njih razumeli, kaj so ljudstvu dolžni.

Glasovi iz Našega Gibanja

Detroitski paberki

Kot vsa večja mesta izvzemši Milwaukee, tako stoji tudi Detroit na pragu konkurza. Krivdo pripisujejo neplačanim davkom in pa podpiranju brezposelnih. Pa so se vsedli naši modri mestni očetje k mizi, pretipali obisti "parklju" in prišli do Salomonskega zaključka, da je edina rešitev iz situacije občutna redukcija mezd mestnih delavcev. Modri sklep so seveda delavci vzeli s protestom na znanje. Dalje je mestna zbornica odklonila nadaljne koncesije privatnim avtobusom ter dala v promet svoje, kar znači, da je sedaj ves transportni sistem v občinskih rokah. Prizadeti delničarji so dvignili precej prahu. Občutno pa pogrešamo še nekoga z metlo, da bi očistil mestno hišo zajedalcev in graftarjev. Zdi se, da ima župan Murphy premehko hrbtenico za slično operacijo.

Avti novega modela so tudi že v razstavi—lepi so, odlikujejo se po elegantnih linijah in konturah.—Zapeljivi so, kot divne gozdne vile, toda za tisto ubogo paro, ki jih producira so nedosegljivi. Nekaj je pač gnilega v državi danski.

Slovenski življ je vsled krize občutno prizadet. Organizacije komaj še životarijo. Tudi akcija za narodni dom je v zastoju. Ker smo pa že po naravi optimisti in veselega značaja, pa skušamo pozabiti mizerijo z raznim kulturnim in nekulturnim razvedrilom — smo pač ljudje podvrženi vrlinam in hibam. Kulturni odseki socialističnih klubov so postali z novim letom zelo živahni. Kaj jih je napotilo do tega ne vem, mogoče čisti idealizem ali pa "prosperiteta", ki čaka za "kornerjem". Prvi bo stopil na plan pevski zbor "Svoboda" z dvedejansko opereto "Prvi april" in sicer dne 31. jan. v Hrvatskem domu na Kirby ave. Opereta je komičnega značaja Karaktezira jo narodna pesem, kupleti in pristni humor v prozi. Ker svobodaši posedujejo izborne moči, vem da nam bodo dodali še kaj za "ocvirke". Druga prireditev se vrši pod avspicijo angleško poslujočega odseka dne 6. marca v Slov. del. domu. Naši agilni fantje in dekleta uprizore tega dne kar dve igri in sicer znano ameriško komedijo "Hans von Smash" in pa slovensko dramo iz proletarskega življenja "Grobovi bodo spregovorili" v dveh dejanjih. Dočim se bodete v prvi do solz nasmejali, bo učinek v slednji ravno nasproten. V tej drami vidimo lastno sliko, sliko uboštva na eni, ter razkošja in licemerstvo na drugi strani. Vladajoči sistem stoji pred vami razkrinkan. Groteskne maske iz dna mu pojo posledno pesem. Karakterji v tej drami so ostro začrtani in dajejo duška svojim čustvom, brez vsake sentimentalne navlake. Kot zaključna predstava v tej sezoni bo pa menda kolosalna burleska "On in njegova sestra" in sicer enkrat v aprilu. To je delo svetovnega slovesa. Uprizorjena je bila samo še v Clevelandu. V njej nastopa nad štirideset oseb. Odlikuje jo nedosegljiv humor, petje, godba, orijentalske plesalke itd.—je nekaj povsem novega za naše razmere, naravnost špektakel. Mnogi so z ozirom na ogromne stroške in obširen ansambel skeptični, toda klubov dramski odsek pa trdovratno vztraja, kar je pač znak, da poseduje življensko silo. Kakor vidno bodo tudi pri teh predstavah sodelovale prvovrstne dramske moči, pod spretnim vodstvom.

Frank Česen.

Iz Bridgeporta, O.

Drama "Kamnolom", ki jo je spisal Tone Seliškar ter vprizorilo druš. št. 13 SNPJ. dne 31. dec., je bila povoljno predvajana. Igralci v drami, člani naše mlade generacije z deklamacijami kakor tudi v muzikaličnih točkah so svojo nalogo izvršili v zadovoljstvo prisotne publike. Deževno vreme je bilo vzrok, da poset ni bil tolikšen kot smo pričakovali. Vzlic temu je priredba tega večera društvu v čast in ponos.

Dne 2. jan. je imelo prireditev druš. št. 54 SNPJ. na Glencoe. Posetniki iz Bridgeporta so pripomogli, da ni bila fiasko. Bilo nas je čez 30 od društev št. 13 in 640 SNPJ., št. 119 SSPZ., od kluba JSZ. in njegovega pevskega odseka. To je bilo povračilo onim na Glencoe, ki se udeležujejo naših priredb.

•

Druš. št. 13 SNPJ. je na svoji seji 1. jan. pristopilo v Prosvetno matico. Ne bo mu žal tega koraka na polju napredka. V Bridgeportu so zdaj tri organizacije včlanjene v Prosvetni matici, namreč druš. št. 13 SNPJ., št. 119 SSPZ. in klub št. 11 JSZ. To je za tako naselbino v sedanjih razmerah lepo število.

•

Na pustno soboto 6. feb. priredi klub št. 11 maškaradno veselico s sodelovanjem svojega pevskega odseka. Izbrane maske dobe nagrade. Naš program je, delati v tem letu z vsemi roka v roki. Vsled tega ste vabljeni vsi v tej in v sosednih naselbinah, da pridete na prireditev.

•

V nedeljo 17. jan. bo važna seja kluba št. 11. Udeležite se je polnoštevilno. Na dnevnem redu bomo imeli razpravo in glasovanje, v katerem mestu naj se vrši prihodnji redni zbor JSZ. Čuli boste tudi poročilo delegata s konvencije ohijske soc. stranke.

Joseph Snoy.

Po Johnstownu

Johnstown, Pa. — Čemu je postal Dunaj vzlic propadu črno-žolte monarhije svetovnoslaven, in kako je moglo od vojnega poloma in krize najbolj prizadeto mesto najboljše rešiti stanovanjsko vprašanje delavstva? Kako mu je bilo mogoče celo v najtežjih časih oskrbovati družine z najpotrebnejšim in jim nuditi udobna človeška bivališča? Izvedeli boste na predavanju dr. Van Essena v soboto 23. januarja. Aranžirata ga skupno klub št. 5 in njegov mladinski odsek. Sodrug Van Essen je znana oseba in eden najaktivnejših socialistov v Penni. Je jako dober predavatelj, tako da bo vsakemu ugajal. Videli boste tudi filmske slike novega Dunaja. Predavanje bo v Slov. izobraževalnem domu na Franklinu ob 8. zvečer.

•

O delu ne bom poročal, ker dela v Johnstownu ni. Kdor rabi delavce, naj se brez skrbi obrne na nas. Tudi mizerije imamo na tone in jo radi oddamo zastonj.

•

Kljub dolgočasju in brezposelnosti, nam kdo brezplačno priredi kaj zabave. Eden teh je prejšnji župan Joseph Cauffiel ("fighting Joe"). Svoječasno ko je bil še župan je postal "slaven" po vsi Ameriki z zahtevo, da morajo salunarji točiti dobro pivo ne pa "near-beer". Radi svojih špekulacij je bil obsojen na dve leti zapora. Kazen je delno prestal in pred nekaj dnevi ga je governer pomilostil. Joe se je po prihodu iz zapora napotil v mestno hišo in naznanil nadomestnemu županu, da bo zdaj on zavzel župansko mesto za svoj nepotečeni termin. Nadomestujoči župan pa se ni hotel umakniti, in tako smo imeli tisti dan kar dva župana vsakega pri svojem desku. Sodišče je poseglo v afero in posvarilo bojevitega Joeta, da naj bo pameten.

•

Ko to pišem, se pojavljajo znaki, da začno pevci in pevke zbora "Jugoslavije" spet polagoma s pevskimi vajami. Po tako dolgem odmoru bi menda res bilo prav, da zopet zaori naša pesem v nekdaj živahni maxhomski naselbini. **A. V...**

ŠEST POLICIJSKIH URADNIKOV UBITIH

Dne 2. jan. je prišel na Youngovo farmo blizu Springfielda, Mo., šerif s petimi deputiji, da aretira brata Harryja in Jenningsa Young, ki sta bila obdolžena kraje avtomobila ter drugih tatvin. Njuna mati je izvedela v mestu o nameravanem prihodu šerifa ter opozorila sinova, da naj se varujeta. Fanta sta se zabarikadirala v hiši ter ustrelila šerifa in vseh pet njegovih pomagačev, ob enem pa ranila še dva druga, ki sta jim prišla na pomoč. Na to sta pobegnila. Skrivala sta se v Texasu, dokler ju ni spoznal iz slik v časopisih ter številnih opisov neki tesar v East Houstonu, Tex., pri katerem sta vprašala za stanovanje in se mu predstavila pod drugim imenom. Tesar jima je sobo dal, a prestrašil se je tako zelo, da je poslal svojo družino čez noč drugam in tudi sam ni hotel spati doma, zjutraj pa je o svojih gostih obvestil policaje. Fanta sta oddala nanje nekaj strelov, toda stražniki so bili zdaj bolje pripravljeni. V hišo so metali plinske bombe. Rajše nego bi se podala, sta fanta drug drugega ubila. Njuna mati je v listih apelirala nanju, da naj si končata življenje preje nego bi prišla živa v roke policije, kar sta storila. Na sliki je hiša na Youngovi farmi ter policaji in deputiji, ki so jo zastražili po zločinu.

Dne 16. januarja na Strabane, Pa.

Strabane, Pa. — Klub št. 118 JSZ. vabi tukajšnje in okoliške rojake ter rojakinje na plesno zabavo, ki jo priredi v soboto 16. jan. v John Podbojevih prostorih. Naš klub ima le malokdaj svojo priredbo, posebno ne v teh slabih časih, posečamo pa po možnosti vse prireditve v naselbini, zato pričakujemo, da nam občinstvo vrne z enako mero.

Na harmoniko bo igral rojak John Ludovik. Kdor pozna njegovo spretnost na tem instrumentu, bo gotovo prišel. Vstopnina je samo 25c za osebo. Klub bo skrbel, da boste vsi dobro postreženi.

Na svidenje v soboto!

John Terčelj.

Važni datumi v Clevelandu

Cleveland, O. — V nedelo 17. jan. ob 2:30 pop. bo predaval umetnik s. Perušek o likovni moderni umetnosti. Predavanje bo v S. N. domu, dvorana št. 1, novo poslopje. Vsak dobrodošel. Predavanje je aranžiral klub št. 27 JSZ.

V nedeljo 31. jan. vprizori "Delavski oder" soc. kluba št. 27 JSZ Gorkijevo dramo "Na dnu".

Vstopnice se dobe pri članih in članicah kluba in pri pevcih in pevkah klubovega zbora "Zarja". Sezite po njih!

Igralci vam garantirajo omenjenega dne popoln duševni užitek.

Soc. stranka aranžira skupno z Ligo za industrialno demokracijo serijo predavanj, pri katerih sodelujejo tudi druge liberalne organizacije. Vseh osem predavanj se bo vršilo v Cleveland kolegiju.

Prvo predavanje bo imel Norman Thomas, in sicer 14. jan. Pričetek vseh predavanj je ob 8. zvečer. Predmet Thomasovega predavanja: "How America Lives".

Drugo predavanje 21. jan. Predavatelj Carl Borders. Predmet: "Facing the Race Question."

Tretje na 28. jan. Predavatelj William Leirserson. Predmet: "Breaking Breadline".

Četrto 4. feb. Predavatelj John Ise; predmet: "What Price Power?"

Peto. Predavateljica Lillian Herstein, 11. feb. Predmet: Friends in The Labor Movement."

Šesto. Predavatelj William Pickens, 18. feb. Predmet: "Need For a New Political Movement."

Sedmo, 28. feb. Predavatelj Clarence Senior; predmet: "America In An Interdependent World."

Osmo 3. marca. Predavatelj George L. Collins; predmet: "Building a New Society."

Vseh osem predavanj lahko posetite za en dolar; za posamezno predavanje je vstopnina 25 centov. Kdor le more, naj se udeleži vseh, če ni mogoče vseh, pa vsaj gotovih, ker s tem si boste pomnožili svojo izobrazbo. **Louis Zorko.**

Maurer bo govoril na našem shodu v Chicagu

Chicago, Ill. — Klub št. 1 sklicuje skupno s češkimi sodrugi javen shod v četrtek 28. januarja v gornji dvorani SNPJ., na katerem bo glavni govornik James H. Maurer, bivši predsednik pennsylvanske delavske federacije, do prošlih volitev finančni komisar mesta Reading in član eksekutive ameriške soc stranke. Sodrug Maurer je bil leta 1928 socialistični kandidat za podpredsednika Zed. držav. V delavskem gibanju je okrog pol stoletja. Je zelo dober govornik. Naše delavstvo vabimo, da pride na ta shod v čimvečjem številu.—**P. O.**

Slovenski radio program v Milwaukeeju

Milwaukee, Wis. — V nedeljo 17. jan. ob 5:30 zvečer, centralni standard čas, bo oddan z radio postaje WTMJ slovenski, oziroma jugoslovanski program, ki je v oskrbi mlade generacije, odnosno kluba The Lucky Jade. Trajal bo 25 minut. — **John Paulich.**

Povsod enako mizerno

Diamondville, Wyo. — Od nas pride le redkokdaj kak glas v javnost. Ker ravno pošiljam naročnino, sem napisal še teh par prstic za list. Premogarji, zaposljeni na Oakleyju, delajo 2 dni na teden. Večinoma so iz Diamondvilla. Zaslužek je majhen; od katerega kompanija odtrga določene prispevke za unijo, za hrano in drugo, pa premogarjem ne ostane ničesar, ali pa le nekaj centov.

Izkoriščanje je v splošnem povsod enako. Zaslužek je neznaten in mnogokje še tega manjšajo. Veliko jih je brez dela. Pomanjkanje vsepovsod. Krivic nič koliko. Ljudstvo, kdaj boš spregledalo in se organiziralo, da odpraviš take razmere?

Našim delavcem zelo priporočam, da širijo "Proletarca". Le taki listi bodo prodrli z resnico med delavske mase.

Anton Tratnik, zastopnik.

Važno predavanje o Rusiji

Chicago, Ill. — Na redni seji kluba št. 1 JSZ. dne 22. januarja po končanem sporedu bo predaval o Rusiji Joško Oven. Po predavanju vprašanja in razprava.

Mladinski odsek kluba št. 1 ima redno sejo v četrtek 14. jan. v mali dvorani SNPJ. Vabljeni so tudi starejši člani.

Isti večer ima važno zborovanje eksekutiva JSZ. v uradu "Proletarca".

Veliko zanimanje vlada za prihodnjo klubovo prireditev v nedeljo 7. februarja, ko bo v dvorani ČSPS. vzprizorjena komedija v treh dejanjih "Trije vaški svetniki". Vstopnice v predprodaji so po 50c in pri blagajni 25c več.

P. O.

Slavnost Slov. del. doma

Cleveland, O — Petletnice Slov. delavskega doma na Waterloo Rd. v Collinwoodu je bila lepa prireditev, toda ji je manjkalo delavskega duha. To ustanovo tvorijo delavci in delavci bi ji morali udahniti delavsko dušo. A na slavnosti čuješ ameriško himno, Lepo našo domovino, in vidiš lepo sliko s šovinistično tendenco.

Delavci, pomnite, da je ameriška himna v resnici oficielna himna ameriškega kapitalizma. Če pojete ali igrate slovansko himno, ali hrvatsko-slovensko himno, je to morda lepo s sentimentalnega stališča, ali vaša "lepa domovina" je zdaj tu, pred leti je bila v starem kraju, jutri pa bo kjerkoli boste dobili delo.

Niti ne soglašam s kritiki ali poročevalci, ki hvalijo vsevprek. To našim programom na prireditvah nič ne koristi. Naj povedo tudi hibe, zato, da se v bodoče odpravijo in sporedi izboljšajo Edino delavsko pesem na tej slavnosti je zapela klubova "Zarja".

Dobro je z živimi slikami, in z živo ter tiskano besedo opozarjati narod, da ima preko morja ob Jadranu brate, ki ječe pod fašizmom. **Izdalo pa bo veliko več, če se naši primorski in drugi rojaki organizirajo v armadi mednarodnega socialističnega proletarijata, ki je danes največji in EDINI NEVAREN sovražnik fašizma.**

Anton Vičič.

PROSVETNA MATICA J. S. Z.

V fond PROSVETNE MATICE J. S. Z. so vplačala društva, socialistični klubi in druge organizacije v okt., nov. in dec. 1931 kot sledi:

Številka in kraj društva.	Vsota.
54, SNPJ., Glencoe, O.	$ 4.00
3, SNPJ., Johnstown, Pa.	6.00
206, SNPJ., Gross, Kans.	6.00
204, SNPJ., Luzerne, Pa.	3.00
559, SNPJ., Chicago, Ill.	12.00
10, SNPJ., Rock Springs, Wyo.	4.50
74, SNPJ., Virden, Ill.	4.00
1, SNPJ., Chicago, Ill.	12.00
36, SNPJ., Willock, Pa.	9.00
388, SNPJ., Pursglove, W. Va.	4.00
584, SNPJ., Milwaukee, Wis.	12.00
365, SNPJ., Galloway, W. Va.	4.00
244, SNPJ., Kaylor, Pa.	3.00
451, SNPJ., Onnalinda, Pa.	1.50
81, SNPJ., Red Lodge, Mont.	3.00
122, SNPJ., Aliquippa, Pa.	6.00
121, SNPJ., Detroit, Mich.	8.00
275, SNPJ., Maynard, O.	2.00
5, SNPJ., Cleveland, O.	12.00
562, SNPJ., Barton, O.	.50
72, SNPJ., Radley, Kans.	1.50
600, SNPJ., Johnstown, Pa.	6.00
318, SNPJ., Hostteter, Pa.	6.00
434, SNPJ., Arma, Kans.	6.00
213, SNPJ., Clinton, Ind.	5.00
119, SNPJ., Waukegan, Ill.	12.00
449, SNPJ., Cicero, Ill.	12.00
47, SNPJ., Springfield, Ill.	3.00
34, SNPJ., Indianapolis, Ind.	12.00
176, SNPJ., Piney Fork, O.	3.00
287, SNPJ., Burgettstown, Pa.	3.00
192, SNPJ., Chicago, Ill.	4.00
297, SNPJ., Raton, New Mex.	6.00
293, SNPJ., East Worcester, N. Y.	5.00
358, SNPJ., Power Point, O.	3.00
322, SNPJ., Chisholm, Minn.	3.00
20, SSPZ., Cleveland, O.	12.00
119, SSPZ., Bridgeport, O.	3.00
131, SSPZ., Nokomis, Ill.	1.50
174, SSPZ., Pursglove, W. Va.	3.00
220, SSPZ., Detroit, Mich.	3.00
166, JSKJ., Indianapolis, Ind.	3.00
19, JPZS., Milwaukee, Wis.	6.00
Dram. dr. "Anton Verovšek", Collinwood, O.	6.00
Soc. pevski zbor "Svoboda", Detroit, Mich.	12.00
Izob. in zab. dom, Library, Pa.	12.00
KLUBI J. S. Z.	
1, Chicago, Ill.	10.00
5, Conemaugh, Pa.	4.00
11, Bridgeport, O.	6.00
45, Waukegan, Ill.	12.00
47, Springfield, Ill.	3.00
69, Herminie, Pa.	4.00
180, West Allis, Wis.	6.00
232, Barberton, O.	5.00
Skupaj	$318.50

Tajništvo Prosvetne matice JSZ.

POROČIL O DOGODKIH POGREŠAMO

Ali je imel vaš klub shod, predstavo, ali kako drugo prireditev?

Ali so se vršile v vaši naselbini kake druge zanimive prireditve?

Kdo so odborniki vašega kluba za leto 1932?

Ako imate tudi pevski in dramski odsek, kdo so v njih odborih?

Ali skrbite, da je vaše glasilo zadostno in pravočasno obveščeno o vsem, kar se dogaja važnega v naselbini?

"Proletarcu" sicer ne primanjkuje dopisov, je pa v njemu premalo poročil o stvareh, kakršne omenjamo prej.

Poročajte DOSTIKRAT, TOČNO IN KRATKO, da bomo lahko nudili pregled vsega, kar se dogaja VAŽNEGA med našim delavstvom.

KLUBOM IN DRUŠTVOM

ALI želite svojim priredbam čimveč moralnega in gmotnega uspeha?

OGLAŠAJTE JIH V PROLETARCU!

Potovanje v Jugoslavijo in nazaj

Piše JOSEPH ROBICH,
Yukon, Pa.

(Nadaljevanje.)

Diktatura in volitve.

Politični boji, kakršni so bili v Avstriji in kot so v običaju v Zed. državah, Franciji, Nemčiji, Angliji itd., so v Jugoslaviji prepovedani. Svobode tiska ne poznajo. Kaj gre v javnost in kaj ne, odločujejo cenzorji po predpisih. Noben list ne sme kritizirati vlade, posameznih ministrov ali gojiti opozicijo. Slovenski delavci imajo en "politični" list malega obsega, "Delavsko politiko", ki izhaja v Mariboru dvakrat na teden. Preje je bila glasilo socialistične stranke. Zdaj piše za delavske interese kolikor ji je to "v mejah zakonov" mogoče.

"Proletarec" ne sme v Jugoslavijo. Ko je bila proglašena diktatura, so dobili orožniki in detektivi nalogo izvršiti hišne preiskave pri vseh osumljencih. Bili so tudi pri sosedu mojega brata. Izvedeli so, da je komunist in socialist ob enem. Začno brskati v stanovanju. Dobe dva Ameriška družinska koledarja in majske številke "Proletarca". Ne vedo, kaj je to. Morda državi silno nevarno. Mora z njimi, da pojasni. Koledarji so dovoljeni, a Proletarec je državi opasen. Zapovedano je, da ga nihče ne sme sprejeti, tudi ako bi ga kdo utihotapljal. Jaz bi ga rad dobival za seboj, pa ni šlo.

Dne 8. novembra so imeli v Jugoslaviji volitve. Bile so pravi teater. Železničarjem in drugim javnim nameščencem je bilo ukazano, da morajo na volišče in glasovati za državno listo. Glasovanje je bilo javno. Opozicija je na ta način onemogočena, kajti ne delavec ne kmet se nočeta izpostavljati šikanam. Delavec je poleg tega še v nevarnosti za službo. Imeniten volilni red ima Jugoslavija — za vlado in bosse.

Orožniki so imeli nalogo aretirati vsakega, ki bi odvračal ljudi od volitev. Na Jesenicah je bilo aretiranih nekaj delavcev ter kaplan J. Križman. Odpeljali so jih v Ljubljano. Kakšnih obsodb so bili deležni, ne vem, ker časopisje v Jugoslaviji ne sme niti z eno besedo omeniti takih aretacij ali kazni. Na ta način se ljudstvu sugestira, da naj bo mirno in pokorno, ker je brez moči. Moj brat me je posvaril, da naj bom jako oprezen v govorjenju o državi. "Je polno civil policajev (detektivov) in drugih špijonov", je dejal.

Kogar vzame oblast posebno na piko, ga odvede v Beograd v Glavnjačo. To je ječa stare turške sorte, kjer je še vedno v običaju mučenje. Zunanje stene so ob Donavi. Marsikak prevratnež je bil v Glavnjači že ubit. Zašijejo ga v vrečo in vržejo skozi lino v široko Donavo. To ni povest, nego resnica, radi katere je bilo že mnogo zgražanja po vsem svetu. Pravili so mi o Jeseničanu, ki se je zameril radi svojega navdušenja za komunizem. Odvedli so ga v glavnjačo, kjer je storil konec na opisani način.

V Jugoslaviji torej niso le lepi kraji, nego tudi grde stvari in nobene svobode.

Od agenta Ivana Krakerja iz Ljubljane dobim pismo, kdaj se mislim vrniti. Je zastopnik Francoske linije. Poslal mi je vozni red, ki je beležil, da se vrne parnik Paris 18. nov. Odhod iz Ljubljane 14. nov. V Krakarjevem uradu mi je uradnica pojasnjevala, da sem se pripeljal s parnikom France, ali če grem nazaj s Parizom, moram doplačati dva dolarja ameriškega denarja in 15 jugoslovanskih dinarjev, ker je to večji parnik. Z agenti je pač križ, ker se človek ne more nikoli dovolj pripraviti na njihove trike.

Nazaj grede sem se ustavil v Inomostu na Tirolskem, kjer sem dobil Karla Varonika. Razkazal mi je vse mesto, v katerem je mnogo zanimivosti. So vredne, da si jih človek ogleda. Pokazal mi je tudi veliko stavbo, ki služi za stanovanje brezposelnim. Tudi iz Jugoslavije jih je nekaj v nji. Oženjeni dobe denarno podporo (zavarovalnino, ali "dolo", kakor se zaničljivo izražajo ameriški kapitalistični politikaši), samcem pa dajo v tem poslopju stanovanje, jesti trikrat na dan in vsak teden sveže perilo. Avstrija vzlic svoji revščini skrbi za brezposelne, ker so socialisti v zbornici močna stranka in večina avstrijskih mest je pod socialistično upravo.

Dne 18. nov. sem se ukrcal v Havru na parnik in se odpeljal. Bil sem v III. razredu edini Slovenec in mogoče na vsem parniku. Vožnja ni bila prijetna. Tri dni je bilo viharno. Strežaji so bili vljudni in snaga zadostna. Dva dni pred prihodom v New York so nas v III. razredu pregledovali, če ne potujejo z nami tudi uši. Z žarkometnimi svetilkami so nam brskali po laseh, svetili pod pazduho in sploh povsod, kjer se ponavadi naseljuje ta nadležna žival. Zdravnik, ki je to brskanje nadzoroval, je bil bolj zamazan nego potniki III. razreda.

Dne 25. nov. zjutraj smo zagledali kip Svobode ob obrežju dežele najbolj dovršenega kapitalizma. Kar nas je bilo državljanov, smo se porazgubili na razne postaje, drugi so šli skozi običajni proces na Elis Islandu. Šel sem na postajo železnice B. and O. in po 13-urni vožnji dospem v West Newton. Še deset minut vožnje z avtom, pa sem na Yukonu, v svojem starem mestu.

Zdaj pa kaj? Treba je čakati obljubljene Hooverjeve prosperitete, ki prinese pohane piške v ponev vsake družine. To se pravi, treba je počakati, da dobim delo. Rojak Anton Kosec je pravil moji ženi, da je boss že imel eno luknjo zame v rovu, pa se je skesal, češ, da sem prevelik socialist.

Tukajšnja Farmers & Merchants Bank of West Newton je tudi zamrznila. Bankirji so seveda pristaši demokratske in republikanske stranke. Z ljudskim denarjem so gospodarili tako neprevidno in nespretno, mogoče nepošteno, da so vlagatelji ob prihranke. Ljudje pa pravijo, da bi socialisti kradli! Potemtakem so socialisti upropastili teh tri tisoč bank in oropali ljudstvo za stotine milijonov prihrankov, katere bi zdaj tako silno potrebovali!

Ko se človek ozre naokrog, vidi, da je sedanji sistem ne le kriviičen in slab, nego tudi tatinski na vse pretege, pa naj bo v Zed. državah, Franciji ali pa v Jugoslaviji.

(Konec.)

"New Leader"

angleški socialistični tednik.

Izhaja v New Yorku. Naročnina $2 na leto, $1 na pol leta.

Najboljše urejevan angleški socialistični list v Ameriki. Mnogo slovenskih delavcev ga čita.

Naročite si ga tudi vi. Naročnino zanj sprejema "Proletarec".

BOMBE ZA ITALIJANE V U. S.

Okrog božiča so bili vodjitelji italijanskih fašistov v Ameriki v velikem strahu, ki so ga povzročile bombe. Poslane so jim bile po pošti kot božična in novoletna darila. Poštni uradniki v Eastonu, Pa., so sumili, da z enim zavojem nekaj ni prav, in ko so ga hoteli vzeti narazen, je eksplodiral. Trije poštni delavci so bilj pri tem ubiti. Poštna oblast je naglo naročila, da naj bodo vsi poštni uradi oprezni. Dognalo se je, da so bili taki paketi poslani vodilnim propagatorjem in pristašem italijanskega fašizma v New Yorku, Chicagu in tudi drugje. Na sliki je detektiv A. Weidenhofer s čikaške policije, ki je na varnosten način odprl paket, poslan O. Duranteju, izdajatelju dnevnika L'Italia v Chicagu. V njemu je dobil bombo. Durante je velik zagovornik Mussolinija in fašizma ter vpliven republikanski "političen". Radi teh bomb ter smrtnih slučajev v Eastonu je kongresnik Hamilton Fish predlagal, da naj posebna kongresna komisija preišče delovanje fašistov in protifašistov v tej deželi.

Listu v podporo

I. izkaz.

Cleveland, O. Paul Košič $2.50; po $1: Mary Trebec, John Filipic, Frank Žiberna, John Matehew in V. Jurman; po 50c: Joseph Siskovich in Frank Mohorčič; po 25c: Louis Kukovec, Anna Pengov, Angela Siskovich, Louis Malič, Jacob Svigel, J. Tancek, Jack Svigel in Mary Cerkvenik; po 20c: Blaž Godec in Vincent Starman skupaj $10.90 (nabrala Mary Cerkvenik.) — Jacob Švigel $1.50; po $1: Rose Jurman, Felix Strumbelj in Josephine Maslo; po 25c: Frank Krancevich, Frank Mack, Jerry Rožanc, Frank Močnik, Joseph Maslo in Louis Zorko; Anton Kukovac 20c; skupaj $6.20 (nabral John Krebel). Stanley Pagon 50c; Ivan Babnik 35c; Ciril Kunstelj 30c; po 25c: Anton Anzlovar, neimenovan in Anton Mlakar; B. F. Stanovnik 10c, skupaj $2, (nabrala Amelia Babnik). Bartol Bervar $1 skupaj $20.10.

Collinwood, O. Klub št. 49 JSZ $10; Jack Glažar $1; po 50c: Andy Bozich in Matt Zabukovec (poslal Louis Zgonik). Po 50c: Andy Tomšič in Mich. Felič; po 25c: Anton Janežič; Joseph Kozan in August Kabay (nabral John Mihelich), skupaj $13.75.

Chicago, Ill. — Konferenca JSZ. severni Ill. in Wis., $25; po $2: Anton Garden, Jacob Muha in Fred A. Vider; Sam Bojanovich $1; Anton Andres 25c, skupaj $32.25.

Bridgeport, O. Konferenca JSZ. vzhodni Ohio $5.00.

Akron, O. Joseph Kuntz $5; Frank Kotar $2, skupaj $7.00 (poslal J. Jereb).

Pueblo, Colo. Frank Boltezar $2.85; Joseph Grabenc 50c; po 25c: Martin Miklich in Val. Macher skupaj $3.85 (poslal Frank Boltezar).

Nekdo iz Illinoisa $3.01.

Milwaukee, Wis. Po $1: Louis Zajec in John Novak; Andy Nebec 50c; po 25c: V. Virtich in Frances Virtich, skupaj $3, (poslal Jacob Rozic).

Rockingham, Pa. Po 50c: Fred Ojsteršek, Vincenc Rustja, Alex Zabric, Martin Zalar in Andy Bratina, skupaj $2.50 (poslal Martin Zalar).

Star City, W. Va. Dr. št. 388 SNPJ $1; Joseph Železnik 50c; po 25c: Anton Maslo, John Gallon in Lawrence Selak; po 10c: Mary Trbežar in Joseph Ravnikar, skupaj $2.45 (poslal Lawrence Selak).

Kenilworth, Utah. Frank Kosmatin $1; po 50c: Jerry Benedict in Joseph Petrič; Martin Radish 25c; Ida Benedict 10c, skupaj $2.35 (poslal Frank Kosmatin).

Ambridge, Pa. Po 50c: L. Uhernik in John Copič; Joseph Tekstar 30c; po 25c: John Biček in Martin Habich, skupaj $1.80 (poslal Martin Habich).

Point Marion, Pa. Tony Zupančič 50c; po 25c: Joseph Novak in Jacob Kotar, skupaj $1 (poslal Tony Zupančič).

Port Washington, Wis. Frank Leskovshek $1.00.

Erie, Pa. Joseph Knafelc $1.

Parkhill, Pa. Jacob Gabrenja 88c.

Rock Springs, Wyo. Frank Grum 50c.

Helper, Utah. Joseph Skerl 50c.

Elizabeth, N. J. Andy Sprogar 25c.

Skupaj v tem izkazu $102.19.

Opomba: V zadnjem izkazu iz Girard, O., pomotoma zabeleženo, da je John Tancek prispeval $1.26. Pravilno bi se imelo glasiti John Jesenko $1; John Tancek 26c.

Vabilo na Bon Air

Bon Air, Pa. — Ko pridem par dni po klubovi letni seji v neko pisarno v Conemaugh, povem ,da je bil poset na seji zelo dober. "Da," mi odvrne sodrug, "posebno iz Bon Airja ste se fino odzvali." Videl sem, da sem bil jaz edini od tam na seji.

Gredoč domov sem študiral, kaj je vzrok našemu izostajanju, pa sem ugotovil, da bržkone le Hooverjeva prosperiteta. Mnogo starejših misli, da ne sme prestopiti praga dvorane, če ni dolarja v žepu.

Ker imate drugod več korajže, ste vabljeni, da pridete v soboto 16. jan. na Bon Air, pa bomo skupno agitirali med tukajšnjimi rojaki. Imenovanega dne bo imelo veselico druš. št. 162 SSPZ. Lovrenc Kranc bo ves v belem in stregel ljudem neglede na strogo postavo. Tudi kuharice izvrše enako vestno svojo nalogo. Vabljeni vsi v tem okrožju.

Ignac Groznik.

Listnica uredništva

Prošli pondeljek smo dobili izredno mnogo dopisov, izmed katerih so eni priobčeni v tej številki, ostali pa pridejo v prihodnjo, ker je bil prostor v listu, namenjen dopisom, do pondeljka povečini že napolnjen.

Med ostalimi, ki jih boste čitali v prihodnji številki, omenjamo dopis J. Brica iz Exporta, ki se je udeležil pohoda brezposelnih pod vodstvom duhovnika Coxa v Washington. V tem pohodu so bili razen J. Brica še Frank Podboy, Andrew Vidrich, L. Kveder in mogoče tudi kaj drugih Slovencev.

O tej demonstraciji bo imel v prihodnji številki svoje mnenje tudi John Langerholc iz Johnstowna.

Anton Zornik bo razpravljal o sedežu bodočega zbora

O aktivnostih v Kansasu bo poročilo Antona Šularja, in o razmerah v Forest Cityju, Pa., je poslal poročilo Tony Zaitz. Louis Zgonik bo imel dopis o slavnosti Slov. del. doma v Collinwoodu. Albina Kravanja je poslala zapisnik prošle vzhodnoohijske konference JSZ.

Dopisnikę prosimo, da nam svoja poročila, namenjena za objavo v naslednji številki, pošljejo ako le mogoče dovolj začasno, da jih prejmemo najpozneje v soboto, kajti če dospo šele v pondeljek, mora marsikateri izostati in čakati druge izdaje.

V tej številki na 7. strani je obširen odgovor Spartaka milwauškemu "Obzoru". Milwauški člani so poslali posebno naročilo za več sto izvodov lista, da ga razpečajo med rojake

L. C , Newburgh, O. — Odgovor A. Vičiču ni dobil prostora v tej štev. Bo v prihodnji.

J. L., Johnstown. — Hvala za koledar.

Dr. Van Essen bo predaval v Johnstownu

Conemaugh, Pa. — V soboto 23. januarja bo predaval v klubu št. 5 JSZ. v dvorani na Franklinu sodrug dr. Van Essen o uspehih socialistične administracije mesta Dunaj. Predavanje bo spremljano s slikami. Prične se ob 8. zvečer. Vstopnina je 25c. Po predavanju bomo imeli plesno zabavo. Na predavanje je vabljeno članstvo kluba št. 5, članstvo njegovega mladinskega odseka in vse drugo občinstvo. Izvedeli boste marsikaj, kako poštena uprava lahko ljudstvu koristi tudi v najtežji gospodarski krizi, če pridete na to predavanje.

Maškaradna veselica društva "Nada" bo uspeh

Chicago, Ill. — b — — — tako pravijo vse članice, in posebno pa to povdarja veselični odbor. Iz prejšnjih priredb društva "Nada" štev 102 SNPJ dobro ve vsakdo, kdor se jih je udeležil, da to niso samo prazne besede, ampak dejstvo. Radi tega tudi radi kupujejo vstopnice, katere prodajajo članice, drugi pa na tihem pripravljajo razne "kostume", ker hočejo na vsak način odnesti nagrade, ki so pripravljene, in katerih bo v vrednosti nad $200, kar niso mačje solze v sedanjih časih.

Torej, kdor še nima vstopnice, naj si jo preskrbi gotovo pred 30. januarjem, ker na ta dan bodo dražje; v predprodaji so samo po 35c, pri blagajni bodo po 50c.

Zapomnite si torej, 30. januarja, t. j. zadnjo soboto v tem mesecu zvečer vsi v dvorano SNPJ., kjer boste gostje društva "Nada". — Na veselo svidenje, kliče **odbor**

Zahvala za naklonjenost in sodelovanje

Cleveland, O — Vsem v Clevelandu in okolici, ki so mi na kakršenkoli način izkazali naklonjenost pri agitaciji ali v gostoljubnosti ,izrekam iskreno zahvalo.

Dalje pozdravljam one, ki so mi iz številnih naselbin poslali novoletna voščila. Tudi jaz upam, da pride enkrat novo leto, ki bo res naše in novo. Prijatelji, v borbi proti zavajalcem in za ideale pravičnosti sem vedno z vami Za naklonjenost sem vam hvaležen in pričakujem, da mi jo ohranite tudi v bodoče.

Rad bi navedel vse številne rojake, ki so mi storili to ali ono uslugo pri tem delu, kar pa mi ni mogoče. Zagotavljam pa vas, da vašo pomoč globoko cenim.

Lepa hvala za dar sodrugu in sodružici Jurman v Clevelandu, družini Poljšak za gostoljubnost, Antonu Jankoviču, ki je bil na agitaciji veliko z menoj in mi bil na uslugo tudi v drugih ozirih in vsem drugim, ki so pomagali. Uspehi, ki smo jih dosegli, so rezultat našega skupnega dela.

Želel sem obiskati v Clevelandu še mnogo rojakov in prijateljev, ali zaradi agitacijskih nalog mi čas ni dopuščal Pa ob drugi priliki.

Anton Vičič.

A. Vičič na poti v naselbine na antracitu

Anton Vičič, potovalni zastopnik "Proletarca" in JSZ., je bil prošle dni na agitaciji v Girardu in okolici. Zatem je obiskal nekaj naselbin blizu Pittsburgha in se nato podal v Forest City in v druge naselbine na polju trdega premoga v Pa. Naročnike in druge prijatelje lista prosimo, da z njim sodelujejo.

Konferenca Illinoiskih socialistov v Chicagu

Chicago, Ill. — Člani soc. stranke bodo imeli v nedeljo 24. januarja konferenco, ki se prične ob 10. dopoldne. Vabljeno je vse članstvo in upamo, da pridejo tudi člani in članice klubov JSZ. v velikem številu. Zborovanje bo v uradu državne in okrajne organizacije na 3036 W. Roosevelt Rd., kar je par blokov vzhodno od Kedzie Ave. Clarence Se[illegible]cr bo govoril o agendi stran[illegible]e konvencije, Ben Larks o soc[illegible]stičnih aktivnostih v Illin[illegible], in Adolph Dreifus o načrtil[illegible] bodočo volilno kampanjo. V[illegible]k član naj ima s seboj v izkaz[illegible]lo člansko knjižnico.—**P. O.**

Dr. John J. Zavertnik

PHYSICIAN and SURGEON
Office hours at 3724 W. 26th Street
Tel. Crawford 2212.
1:30 — 3:30 — 6:30 — 8:30 Daily
at Hlavaty's Drug Store
1858 WEST 22ND ST.
4:30—6:00 p. m. daily.
Except Wed. and Sunday only by appointments.
Residence Tel.: Crawford 8440.

Kje bo naš zbor?

West Allis, Wis. — Za vprašanje, kje naj bo sedež bodočega zbora JSZ., vlada vsestransko zanimanje. Zdaj je v teku glasovanje in po mojem mnenju odločijo za eno ali drugo mesto, ki so na glasovnici, klubi v Pennsylvaniji in Illinoisu.

Ako se članstvo izreče za Milwaukee, bo šel posebno klub št. 37 JSZ "over the top", pa tudi klub v West Allisu postane živahnejši. Predpriprave za zbor bo milwauški klub vzorno izvršil, ako mu članstvo izroči to nalogo. Tudi drugače nas čaka mnogo dela, ker smo v kampanjskem letu

Joe Radelj.

V soboto 16. januarja predstava na Moxhamu

Johnstown, Pa. — V prejšnji številki 'Proletarca' ste brali nekoliko opisa igre "Repoštev", katero vprizori v soboto 16. januarja ob 7:30 zvečer v Slov. del. domu na Moxhamu klub ameriških državljanov. Prebitek je namenjen rojakom, ki so vsled dolgotrajne brezposelnosti najbolj potrebni pomoči, ena tretjina pa Slov. del. domu, kjer bo predstava. Po igri bomo imeli veselico. Vse občinstvo tu in v sosednih naselbinah je vabljeno na to prireditev.

Antonia Krofina.

Internacionala izdala protest proti Japonski

Delavska-socialistična internacionala je izdala proglas, v katerem protestira proti agresivnosti japonskega imperializma, oziroma njegovem oboroženem vpadu na kitajsko ozemlje (Mandžurijo).

Demokratski kampanjski fond

Demokratska stranka zbira poseben kampanjski fond poldrug milijon dolarjev, ki ga imenuje "victory fund". Z njim bo financirala predpriprave za letošnjo volilno kampanjo. Denar ji bodo dali kapitalisti ,kot običajno.

Mati priporoča preskušeno želodčno zdravilo

"Chicago, Dec. 11.—Pred časom ko sem bila bolna, sem rabila vsakovrstna zdravila, ampak nobeno ni pomagalo dokler nisem pričela rabiti

Trinerjevo grenko vino

in sedaj pravim mojim otrokom, da naj ga rabijo. Pošiljam vam mojo zahvalo in upam, da vsakdo drugi stori to za vaše Grenko vino. Vaša Stella Kowalska, Division St." Trinerjevo grenko vino je marvelozno zdravilo. Odpravi zabasanost, pomaga prebavi z jačanjem sokov, očisti ves odvajalni sistem in ga utrdi. Veliko zdravnikov ga priporoča. V vseh lekarnah v malih in velikih steklenicah. Ako se ne dobi v vaši sosedščini ,pišite na: Jos. Triner Co., 1333 S. Ashland Avenue, Chicago, Ill.

NAJVEČJA SLOVANSKA TISKARNA V AMERIKI
JE
NARODNA TISKARNA
2142-2150 BLUE ISLAND AVENUE
CHICAGO, ILL.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem, Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku.
Naša posebnost so tiskovine za društva in trgovce.

SORODNIKOM V STAREM KRAJU

boste zelo ustregli, ako jim naročite

"AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR"

Poriljatev izvršimo mi. Posamezen izvod stane za stari kraj $1.12.

VZORNA GROCERIJSKA TRGOVINA IN MESNICA
pri prijaznemu, znanemu trgovcu
ANTON PONIKVAR
3767 E. 93rd ST., CLEVELAND-NEWBURGH, O.
Se priporoča za obilen poset.

POTEM KO TEMELJITO

prevdarite vse okolščine, boste prišli do zaključka, da je vaš denar res najbolj varno naložen v

KASPAR AMERICAN STATE BANK
1900 BLUE ISLAND AVE. CHICAGO, ILL.

PROLETAREC

List za interese delavskega ljudstva.

Izhaja vsak četrtek.
Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba,
Chicago, Ill.

Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

NAROČNINA za Zedinjene države in Kanado za celo leto $3.00; za pol leta $1.75; za četrt leta $1.00. — Inozemstvo: za celo leto $3.50; za pol leta $2.00.

Vsi rokopisi in oglasi morajo biti v našem uradu najpozneje do pondeljka popoldne za priobčitev v številki tekočega tedna.

PROLETAREC
Published every Thursday by the Jugoslav Workmen's Publishing Co., Inc.
Established 1906.

Editor ..... Frank Zaitz
Business Manager ..... Charles Pogorelec

SUBSCRIPTION RATES:
United States and Canada, One Year $3.00; Six Months $1.75; Three Months $1.00.—Foreign Countries, One Year $3.50; Six Months $2.00.

Address.
PROLETAREC
3639 W. 26th St., Chicago, Ill.
Telephone: Rockwell 2864.

546

Banke in protekcija

Tisoče manjših bank je propadlo. Tisoče in tisoče malih vlagateljev je ob prihranke. V "varnost bank" več ne verujejo, neglede s kakšnimi črkami je zapisano, da so pod državno ali federalno "kontrolo". Zdaj, ko so v teku razne preiskave, ljudstvo vidi, da je bilo stotine in stotine bank nepošteno upravljanih, da so mnogi bankirji naravnost kradli na ta način, da so si nakazovali velika posojila in da so enako založili z denarjem (s "posojili" na nič) tudi svoje sinove, hčere, sorodnike in prijatelje. Zdaj, ko je čas vračati, so vsi "brok", brez centa. Eden takih upnikov je na sodišču v Chicagu izjavil, da ne more vrniti ničesar, ker komaj komaj izhaja. A prišlo je na dan, da ima vilo s 14 sobami, v kateri živi kakor milijonar. Ima dva avta najdražjih modelov, sijajno opremo v hiši, in vsa familija živi prav po milijonarsko. Sodnik se je razhudil nanj in zahteval, da začne dolg banki vračati. Apeliral je nanj v imenu tisih vlagateljev, ki so res brez centa dohodkov ali bedi. **Edino, kar imajo, so "zmrznjeni" prihranki v propadli banki.** Apeli in graje pa ne izdajo dosti, kajti postave so danes tako priredjene ,da čimvečji goljuf je kdo, toliko lagije se jim izmotava. Zakone so kovali bogataški sloji s svojimi advokati, zato se le malokrat primeri, da pride kdo izmed njih v zapor. Če bi bilo v tej deželi kaj pravice, bi izpustili iz ječ male kršilce in jih napolnili z bankirji, špekulanti in drugimi velikimi tatovi, ki so s svojimi skimi gospodarsko upropastili milijone ljudi in več milijonov pa vrgli v neznosno bedo.

Kdo upropašča svet?

"V Rusiji imamo krvavo tiranijo 'proletarijata'. Socialistične vlade so bankrotirale Avstrijo, Nemčijo, Novo Zelandijo in Avstralijo. Delavska vlada v Angliji je privedla to mogočno, bogato deželo na rob propada."

To je mnenje multimilijonarja Roberta R. McCormicka, ki je vodilni magnat čikaške "Tribune".

Socialisti so torej krivi poloma v Nemčiji, bankrota v Avstriji, izčrpanja Anglije in menda vseh drugih dežel.

Nihče rad ne prizna svoje krivde. Robert R. McCormick gospodari pri dnevniku, ki je ne le eden največjih nego tudi najbolj kapitalistično agresivnih listov v Zed. državah. Ako bi pritrdil, da je kapitalizem v polomu zaradi hib v svojem sistemu, bi udaril sebe in svoj razred. Zato meče krivdo na socialiste, dasi oni baš največ store, da ne zagazi svet v ekonomsko anarhijo. Robert jim kajpada ne bo dal priznanja.

Čigava so bogastva

Listi so nedavno poročali ,da je izgubilo pet najbogatejših ameriških familij vsled znižanja vrednosti delnic železniških družb okrog sto milijonov dolarjev. Beračiti jim seveda ne bo treba raditega, ker ima vsaka teh pet družin še vedno več sto milijonov dolarjev imovine. **Ker pa tega papirnatega tajanja vrednosti delnic ne vidijo radi, hočejo, da se železnicam pomaga z vladno subvencijo,** z vladnimi posojili ter z znižanjem plač železniških delavcev. In zgodilo se bo, kakor žele. Ce pa vprašajo delavci za subvencijo v obliki brezposelnostne podpore ali v kakršnikoli drugi, pravijo gospodje na vladi in v kongresu, da bi bilo to neameriško in poniževalno za delavce. "Dola" je po njihovih nazorih zamotna, če bi jo dobival delavec, toda je isto nekaj drugega, ako jo dobe multimilijonarji.

Kapitalistično časopisje je ustanova sužnjev za sužnje.

"Proletarec" je socialističen list, in zato ker je list načel, je obsovražen! Ako bi "Proletarca" hvalili ljudje, ki ga danes sovražijo, bi mu bilo v ponižanje, in ne bi bil pravi delavski list.

Imperializem duši kaotično Kitajsko in sesa kri iz njenega bednega ljudstva

Včasi je bil med državami običaj, da kadar je ena napadla drugo, je napovedala vojno. Od kar pa so skoro vse vlade sprejele takozvani Kelloggov mirovni pakt (ki ga v karikaturi prikazuje kartonist Fitzpatrick na 8. strani v tej številki), s katerem so se zavezale, da vojna ne bo sredstvo njihove politike, je Japonska navalila na kitajsko Mandžurijo brez napovedi vojne, trdeč, da le protektira svoje "interese" in lovi kitajske "bandite". Ko je vlada Zed. držav protestirala, so iz Tokija namignili, da so šle ameriške čete na slično ekspedicijo v Nicaraguo, Haiti in v druge centralno in južno-ameriške dežele. Liga narodov je prišla vsled japonske vojne v Mandžuriji v nemalo zadrego. Bila je ustanovljena v gesto, da bo odpravila vojne med državami in da bo vse morebitne spore med njimi reševala ona s pomočjo svojega mednarodnega razsodišča. Toda imperialisti nočejo takih utež na svojih ambicijah. Japonska se je za okupiranje Mandžurije dobro pripravila in to tako tajno, da je presenetila celo drugače dobro poučene državnike. "Mirovna" prizadevanje tige narodov in Zed. držav je spretno zavlačevala, med tem pa pridno "lovila" kitajske "bandite", dokler ni razširila svoje protekcije nad vso deželo. Ogromna Kitajska je pa brez moči, ker so ji jo onemogočile imperialistične države v teku dolgih let s svojimi oboroženimi vpadi in izsiljevanjem posebnih koncesij ter privilegijev. Namesto, da bi Kitajsko prepustili normalnemu razvoju, so jo obremenili še bolj s protežiranjem pustolovskih politikov ter militaristov na vladi kitajskega ljudstva. Kitajski revoluciji, ki je pod vodstvom Sun jat Sena vrgla monarhijo in proglasila izvajanje dalekosežnega socialnega programa, so zunanji imperialisti onemogočili uspehe s svojimi intervencijami in intrigami, k čemur jim je nenamenoma pomagala tudi nerodna zunanja politika sovjetske Rusije, ki jo je pred par leti vodila na Kitajskem.

Z okupiranjem Mandžurije je prišla Japonska ,s svojega otočja na azijski kontinent in s tem na mejo sovjetske Sibirije. Radi velikih interesov, ki jih ima Rusija v Mandžuriji, je nevarnost vojne med Japonsko in Rusijo silno povečana.

Dne 10. januarja so v Mukdenu, Mandžurija, japonski vojaki pretepli ameriškega konzula Culver B. Chamberlaina, kar je slabo vplivalo na ne preveč prijateljsko razpoloženje ameriške vlade do Japonske. Zed. države ne žele premočne Japonske, a ob enem se njenega jačanja vesele zaraditega, ker računajo, da bo v slučaju potrebe navalila na sovjetsko Rusijo. Zdaj pa, ko Japonska le preočitno vodi svojo imperialistično ekspanzijo in grozi vzeti pod svoj militaristični vpliv vso Kitajsko, so se ameriški in evropski imperialisti spet zganili ter so začeli z Japonsko nova pogajanja v smislu svoje stare pogodbe, s katero medsebojno garantirajo nedotakljivost kitajskega ozemlja. Dotično pogodbo so še pred svetovno vojno, oziroma po rusko-japonski vojni podpisale Zed. države, Velika Britanija, Francija, Italija, Belgija, Japonska, Portugalska, Nizozemska in— Kitajska. Vse prvo imenovane dežele imajo na Kitajskem svoje "posebne interese" in ene tudi kolonije ter druge privilegije, ki so si jih hotele vzajemno zavarovati.

Kitajcev je okrog 400,000,000. Dasi so največje ljudstvo na svetu in imajo ogromno državo, so vsled političnega in ekonomskega kaosa, ki vlada v njihovi na prirodnih zakladih bogati deželi brez moči. Vzlic tem dejstvom pa je Kitajska v procesu prerojevanja in se mukoma gibljе iz svoje stare v novo civilizacijo, v kateri ima načelo kolektivnosti najodličnejše mesto. Ovirajo ga v razmahu največ zunanji imperialistični vplivi. Radi teh je v Kitajski že več let civilna vojna, in ob enem vojna med posameznimi kitajskimi vojnimi lordi, ki so glavarji v svojih provincah. Ako bi se hotele tuje sile umakniti iz Kitajske, bi bil njen razvoj silno olajšan. Njen gospodarski sistem bi sličil ruskemu, ker je Sun Jat Sen zastopal socialistični program, in v teku nekaj let bi se umirila. Toda tuji kapitalisti ne bodo prostovoljno zapustili svojih trgov in drugih virov bogastva na Kitajskem, zato je borba za osvoboditev toliko težja. Mednarodno delavstvo in sov. Rusija stori kolikor more, da osvobodi Kitajsko kapitalističnega imperializma.

Ženstvo v preteklosti in sedanjosti

Po raznih virih priredila Anna P. Krasna

(Nadaljevanje.)

Svet je res zmeden in še bo dokler se bo krpalo jadra starih tradicij, ki vodijo svet v zmede in krize. Toda ni pa res, da je svet oškodovan radi vstopa ženstva v družabne zadeve. V temnem srednjem veku, ko je bil glas ženske skrbno potlačen in nadziran in ga je bilo čuti le v molitvi, ni svet zbog te lepe prilike nič bolj napredoval, nasprotno, srednji vek je bil eden najtemnejših v zgodovini človeštva. In danes bi svet pravtako nazadoval ako bi naenkrat odvzeli ženstvu vse socialne in politične pravice udejstvovanja. Pomisliti je treba, da ženske igrajo veliko vlogo v današnji civilizaciji, saj je domala vse glavno ogrodje naše kulture in socialnega delovanja pod žensko kontrolo. Na prvi pogled se zdi to neresnično, ko pa pridemo na fakte, ki v številkah dokazujejo napredek ženstva v tem oziru, tedaj bomo doznali, da ženstvo podpira tri vogle današnje civilizacije. Vzlic temu pa ne moremo nikakor misliti, da je rešeno žensko vprašanje in da lahko zdaj kar lepo kritiziramo ženski svet, ker ni še bolj deloven in uspešen kot je. Pomniti je treba, da ta nova žena, ki danes invazira svet v resnici ni nova. Ona je le nova forma zgodovinske žene. Bistvo njene miselnosti je bilo oblikovano za tistim sivim zidovjem tradicij in ozkomiselnosti in zato se zdi včasih naivna v svojih novih, takozvanih modernih stremljenjih. Izza sivega zidovja je prinesla s seboj v novi svet marsikaj, kar draži na osebno prostost in individualnost že od nekdaj navajen moški svet. Od tod neštevilni predsodki napram modernemu ženstvu, tako od moškega kot od konservativnega ženskega sveta. Ali predsodki se bodo razblinili, ko bo pričela dvigati svojo glavo žena iz maše delavstva. Ona se še ne zaveda velike spremembe, ki ji jo je prinesel novi čas. Zidovje, strašeče sivo zidovje tradicij in ozkomiselnosti še vedno meče nanjo svojo temno senco, da ne more prodreti svetla, svobodna misel v bistvo njene tako dolgo usužnjene duše. Ko pa bo zaznala kako se širi njen novi svet, se ji bo zazdelo nesmiselno, da postaja v hladni in strašeči senci in bo stopila iz nje. Iz dvojne sužnje, ki nam jo kaže postranska zgodovina človeka, se bo potem izcimila samostojno misleča žena, ki bo sama pisala zgodovino svojega sodelovanja v napredku družbe. — Na daljnem vzhodu se pojavlja taka nova žena in me, po pravi, miselni emancipaciji ženstva stremeče proletarke jo toplo pozdravljamo!

III.

Ženska miselnost.

Znanstveniki in drugi intelektualci radi argumentirajo, da ženska ni zmožna razviti svoje miselne možnosti preko gotove, po naravi ji določene meje, ker ne poseduje po njih mnenju konstruktivnih klic plazme, katere omogočajo moškemu dosego velikih konstruktivnih odkritij. Po mnenju takih individujcev ženska prekaša moškega v zajetju celote — vso stvar hitro pojmi — nima pa moškemu enake možnosti abstraktnega mišljenja, ki je potrebno za zamišljenje načrtov velikih podvzetij. Zdi se, da je akstraktna miselnost pri ženski skoro vedno združena z gotovo mehkočutnostjo, sprejemljivostjo in pomanjkanjem iniciative, v kratkem: ona je nagnjena sprejeti resnico kakršna je, dočim si hoče moški resnico ustvariti. Radi tega se često trdi, da je težko, če sploh mogoče najti žensko, ki bi se borila z vsemi mogočimi zaprekami za dosego intelektualnega uspeha ali cilja, ali, ki bi si vzlic dolgotrajnemu popolnemu prezretju in nezanimanju priborila priznanje na enem ali drugem polju, ki zahteva visoke intelektualne zmožnosti.

Ženstvu se dalje pripisuje prirojena konservativnost. Napredek bazira z mirom na radikalni miselnosti, zato ženske po naziranju nekaterih učenjakov niso možne pridodati k napredku družbe. Ta trditev je dvomljiva in jo je mogoče temeljito pobiti. Res je, da se na videz drže tradicije v večji meri ženskega sveta kot moškega, toda le na videz. Pomisliti je treba namreč, da je bilo ženstvo vedno prisiljeno v popolno konservativnost misli. Ženska, ki se ni brigala za drugo kot svoj ozek domač krog, za molitev in podobne "ženske sfere" je bila vedno stavljena kot vzvišen vzgled ostalemu ženstvu — literatura spisana po moških, ki so jim v mnogih slučajih pomagale do uspeha na literarnem polju ženske je polna takih 'posnemanja' vrednih zgledov. Stari Grki so na svoj način číslali genijalne ženske a v splošnem so smatrali žensko za sužnjo in last moža. V vseh drugih starih civilizacijah ni bilo naziranje napram ženskemu svetu nič boljše, v mnogih primerih slabše. Res, bile so tu in tam izjeme, včasih za gotovo dobo, za časa kakega vladarja. V Egiptu so baje imele ženske nekoč precej prostosti, a brez dvoma je bila ta prostost omejena na sloje bogatejših žensk. Ženstvo iz mase ni imelo nikoli privilegijev. S svojim moškim svetom vred je moralo v dveh dobah sužnjiti in tlačaniti. Poleg tega suženjstva pa je bilo še posebe usužnjeno in podrejeno svojemu lastnemu moškemu svetu, kajti žena je bila moževa last. Stari Rimljani so imeli dolgo v veljavi zakon, ki je dovoljeval možu popolno gospodstvo nad ženo. On je bil njen lastnik, če je grešila, je bil on njen sodnik in če jo je obsodil za prestopek na smrt, je bil ako je hotel tudi njen — rabelj. Ostanki te tradicije se še danes drže kulturne Italije, četudi je bil ostri zakon v poznejših dobah rimske republike znatno omiljen, skoroda odpravljen.

(Dalje prihodnjič.)

Zanimiv del "Proletarca" so dopisi. Pristopite v krog naših dopisnikov ter sotrudnikov tudi vi.

Zgodovina delavskega gibanja na Slovenskem

PRIREDIL ANTON KRISTAN

(Nadaljevanje.)

Po govorih zagovornikov je sodišče proglasilo obsodbo. Volbenk Hiža in Franc Srnec zakrivila sta s spisi "Ein Mahnruf an die kroatischen" Arbeiter" in "Braća radnici!", zločin veleizdaje, razžaljenja Veličanstva in razžaljenja članov cesarske obitelji in obsodita se v zmislu § 58. in 59. kaz. zak. Volbenk Hiža na šest, Franc Srnec na pet let težke ječe, na plačilo sodnijskih stroškov, ter se po prestanej kazni iztirata iz ozemlja Hrvatske in Slavonije. Izidor Straub in Alojzij Montanelli bila sta nekriva spoznana. — Obsodba se opira na to, da je dokazano, da se je vsled prizadevanja Hiže in Srnca tukaj klub snoval, da sta oba gojila take ideje in težnje, ki so nevarne za javni mir in red, da je Hiža proglas na hrvatske delavce narekoval in vkupe s Srncem preskrbel prestavo oklica "Braća radnici!" z namenom, da se ta proglas razširi med delavci. Proti obsodbi prijavil je Hiža ničnosti pritožbo, Srnec prosil je za pomislek. Državni pravdnik prijavil je tudi ničnosti pritožbo, ker sta se Montanelli in Straub nekriva spoznala. Obsodba napravila je globok utis na naše občinstvo in vse miluje obsojenca, ki sta morda zapeljana, ali v zmoti prišla na nepravi pot in bosta sedaj skozi lepo število let morala se pokoriti za svojo zmoto, za svojo sanjarijo. Kdor je namreč pri obravnavi bil prisoten, urinilo se mu je preverjenje, da so obtoženci vsi prošinjeni ideje, da delajo za vzviseni smoter, opazovati se je mogla nekaka zrtvoljubnost in nekak ponos na socijalni demokratizem, nekako sanjarstvo in baš zaradi tega, nam obtoženci niso bili toli antipatični, kakor drugi zlodejci. Vsled te obsodbe uničen je pri nas anarhizem za več let, hrvatski delavci sploh niso pristopni tem idejam, katere nam prinašajo in usiljujejo zgolj tujci." —

V Varaždinu so aretirali Franca Kešeta, rodom Ljubljančana; našli so pri njem "zabavljice na novodobno državo". Poslali so ga po odgonu v domačo občino; branil se je proti temu ,češ, da gre rajši v Lepoglavo kot domov. (Agramer Zeitung 4. junija 1884.)

V Ljubljani je pa policija vneto zasledovala anarhiste. 8. junija 1884 so bili k preiskovalnemu sodniku, c. kr. pristavu Ecklu povabljeni: Fran Sturm, krojač in najemnik gostilne "Pri metliškem vinu"; Dekval, krojaški pomočnik, Hönigsmann in Breskvar, čevljarska pomočnika in Kriegl, knjigovez pri Kleinmayer & Bambergu, bivši nacelnik delavskega izobraževalnega društva. Na Breskvarjevo ženo je l. 1883 prispela iz Benetk košara z grozdjem; pod grozdjem pa so bili skrite anarhistične proklamacije v slovenskem jeziku. Preiskovalni sodnik je povabljenim prečital zaporni ukaz, kajti obtoženi so zločina veleizdaje. Pridržani so bili v zaporih na Žabjaku ,kjer sta že sedela njih tovariša Tuma in Železnikar.

11. julija pa so aretirali žandarji v Št. Vidu nad Ljubljano mizarskega pomočnika Frana Eržena in ga pripeljali na Žabljak, ker so ga osumili, da je v zvezi z onimi sedmimi anarhisti, ki so že v preiskavi in pod ključem.

Proti zaprtim 'anarhistom", kakor so jih s početka imenovali v Ljubljani (pozneje so jih začeli nazivati "krvavce"), je pripravljal obtožbo namestnik drž. pravdnika Pajk, mož, "trd, neizprosen, jeklen" — ki je poznal samo najstrožje pojmovanje § in ki ni razumel blagih nagnjenj v človeku. Zanj je veljala le najbolj krvava interpretacija zakona. Obtožence je sukal z vso spretnostjo dvorskega jurista. Med ljudmi seveda ni bil priljubljen.

20. avgusta 1884 popoldne so ga ob 3. uri, idočega v sodnijo v novem porotnem poslopju napadli neki neznanci in ga obmetavali s kamenjem in kosi opek. Prvi kamen ga je zadel na zgornjo ustnico tako, da jo je prebil. En kos opeke je priletel na njegov klobuk itd. Osumljeni so bili za to dejanje seveda prijatelji zaprtih anarhistov.

V graškem procesu oproščenega Karla Hubmajerja so na zahtevo ljubljanske sodnije 25. avgusta aretirali v Lincu in ga prepeljali v ljubljanske zapore, češ, da je i on v zvezi z Železnikarjem in drugimi, ali že 15. septembra so ga izpustili, ž njim pa še Breskvarja, Hönigsmanna, Dekvala in Eržena. Zaprli pa so na novo čevljarskega pomočnika Dhü-ja, rodom iz Ogrske.

Pajk je obtožbo izvršil in na splošno začudenje se je določila c. kr. deželna sodnija v Celovcu, da sodi v tem procesu, proti čemer so vložili obtoženci priziv, ki pa ni imel uspeha in obravnava v Celovcu je bila določena za decembersko porotno zasedanje.

"Krvavce" so v dobi med 20.—25. novembrom pripeljali v Celovec, uklenjene, vsakega z drugim vlakom. Prvega so odvedli Železnikarja. Za njegov odhod niso v Ljubljani niti zvedeli; ko se je pa razneslo, da vozijo "krvavce", pa je bilo na kolodvoru pri vsakem odhodu polno ljudi, ki so pozdravljali vsem dobro znane delavce ali pa zijala prodajali. Državnim oblastem je bilo neprijetno in so zato poslednjega odpeljali iz kolodvora Rudolfove državne železnice. — "Slovenski Narod" je takoj hitel zatrjevati, da "krvavcev" ne bodeta zagovarjala niti dr. Valentin Zarnik niti dr. Ivan Tavčar.

(Dalje prihodnjič.)

IV. VUK:

SKOZI OKNO VLAKA

(Mimobežni vtisi in epizode z mojega potovanja.)

(Nadaljevanje.)

"Oprostite, gospod kapitan, ali bi nam hoteli povedati nekaj zgodovinskega o Trogirju? Slovenci smo od tam," pokaže z roko v neko smer, "pa nas zanima."

"Slovenci? Pozdravljeni. Kolikor znam, rad."

Gospa Marija, Matevž in France so sprva gledali v nemali zadregi, a potem so se razveselili.

"Grški kolonisti, tako pripovedujejo zgodovinopisci, so se nastanili na otoku in ustanovili Traugurion. To bi po našem bilo nekak kozji trg, kozja vas. Plinij sam imenuje to mesto Trau, znano po svojem mornarju. Bizantinci so ga imeli v oblasti. Ker ga pa niso mogli dovolj ščititi, se je leta 827. proglasilo kot neodvisno in Hrvatom plačevalo majhen davek. Leta 997. pa je prišel beneški dož Pietro Orseolo II. z brodovjem in stopil tu s Krešimirom, bratom hrvaškega kralja Držislava, v zvezo. Ta zveza je dala pozneje to, da so se rimska mesta pomešala s slovanskimi prebivalci. Dokaz temu je dejstvo, da je že leta 1177., ko se je papež Aleksander III preganjan od Friderika Rudečebradca, izkrcal v Zadru, in pel v zadarski katedrali Tedeum v staroslovenskem jeziku.

Trogir je bil, kakor vsa mesta severne in srednje Dalmacije, sedaj pod bizantinsko, sedaj pod hrvaško, ogrsko, benečansko oblastjo, nikdar pa pod turškim gospodstvom.

Napadi Mongolov v Dalmacijo so prisilili Trogirčane, da so se 1322. predali v zaščito Benečanom. Vendar se je leta 1357. predalo ogrskemu kralju Ludoviku Velikemu, ki mu je sicer naložil nove davke, dovolil mu pa tudi 2000 goldinarjev, da sezida trogirsko trdnjavo, ki je oklepala mesto od leta 1413.

Vendar ta trdnjava, niti zapor luke z železnimi verigami ni mogla zabraniti leta 1420. beneški mornarici, ki se je pojavila pred Trogirjem in prisilila mesto k predaji.

Evo, to je vse, kar znam."

"Hvala, gospod kapitan," je rekla gospa Marija. "Vi ste zgodovinar; kakor profesor ste nam obrazložili."

Kapitan se je poklonil in nasmehnil.

"Moj rojstni kraj je Split. Pa mi je znana okolica in nje zgodovina. In čudovito, kaj ne, gospa?! Trogir je bil že znamenito mesto, vsem poznano, ko še o Splitu ni bilo nobene sence. In danes? Trogir je takorekoč vasica, a Split, veliko, lepo mesto, trgovsko križišče..."

"Čas," je odgovorila gospa Marija. ..

Kapitan je pokimal, se poklonil in odšel, ker so ga klicali.

Zdravko pa se je obrnil k nam vsem z zelo resnim obrazom in vprašal:

Želi gospoda še kaj, da ji ustrežem?"

Gospa Marija, kakor da je pričakovala tako vprašanje, je rekla:

"Split je tu. Kedaj sedemo na parnik, da se odpeljemo v Šibenik?"

"Zgodi se," je odgovoril Zdravko.

14. Iz Splita v Sibenik.

"Danes ob devetih zvečer, sedemo na parnik," poroča Zdravko, "in jutri zjutraj smo v Šibeniku. Eno uro imamo časa, da si ogledamo ulico in popijemo kavo, če že nečemo dalmatinca in potem naprej v Bakar in Sušak... V redu?"

"V redu," odgovori gospa Marija...

In zgodilo se je. Vrvi in verige so popustile. Voda se je zapenila in v svitu obrežnih svetilk in polne lune je bila videti srebrnobela. Parnik "Kosovo" se je odmaknil od obale.

"Ali boste tudi nocoj, kakor v Dubrovniku, takoj poiskali posteljo?"

"Na krovu obsedim nekoliko, da se nagledam idile," sem rekel.

"Ako je kaj idile brez dekleta."

"O, saj jih ne manjka na parniku."

"Res, vendar pod varstvom so. Nad njimi čuvajo oči mamic, nad ženami oči moža, nad ljubicami oči ljubimca. In poslednje so, mislim, najbolj čuječe."

"Govorite iz izkušnje," vpraša gospa Marija.

Zdravko pa ni odgovoril, nego sunil Franceta pod rebra:

"Slišiš, tvoje oči čuvajo nad tvojo ženo."

"Kakor se vzame, je odgovoril. "Ali pa njene nad mano."

'Bodi ponosen, če je tako," reče gospa Marija.

France se pokloni in reče:

"Ponosen sem, gospa soproga!"

Mimo sta šli dve dami. Ena je govorila nemško. Visoka je bila, priprosto, a s šikom oblečena, vzbočenih, lepih grudi. Videl sem, da so vsi pogledovali na tiste vzbočene grudi, še tudi oči gospe Marije so se ustavile tam. Nato je rekla:

"Zapisano je: Vsak, kdor s poželjenjem pogleda na ženo drugega, greši z njo..."

"So ljudje, ki svojih grehov ne morejo skrivati," je rekel Zdravko.

Gospa Marija pa je to izzivanje energično izdržala in rekla:

"Blagor očitnim grešnikom, zakaj večjega zanimanja so vredni, kakor skriti."

Za trenutek je obmolknila, nato pa rekla:

"Navzela sem se v vaši družbi moških navad. In vidim, da so samo produkt domišljije, da je moški več kakor ženska. Zato se jih bom zopet otresla, ko stopim na Pohorsko zemljo."

"A vaše ženske navade?"

"So duševnih potenc — majajte z glavo, kakor vam drago, res je, da ne počivajo na temelju poželenja in niso njegov začetek in konec. Ženske navade so iskanje sorodstva duš, poželjenja, da rabim vaš termin, po nežnosti in lepoti."

"Izborno," je rekel Zdravko. "A do vaše Pohorske zemlje obdržite moške navade. To je, na kar opozarjam. Zakaj na Pohorju boste sami z možem in je pravilno, da se otresete moških navad. Tu pa nas je več in velja obdržati naše."

Gospa Marija ga je za trenutek gledala. Nato pa je, videč da je zašla v protislovje, zardela. Dvignila je ogorčeno prst in rekla:

"Viii..."

Smejali smo se in molčali. Lenoba se nas je lotevala. Voda je šumela enakomerno in parobrod je oral morsko gladino...

o

Bilo je ob štirih zjutraj, ko je debeli glas parobroda naznanjal, da plovemo v šibeniško luko.

Kar skočil sem v hlače in za trenutek nato sem bil že na krovu. Pravkar smo pluli mimo trdnjave sv. Nikole iz XVI. stoletja, ki je sezidana na podvodnem otoku. Branila je vhod Turkom v Šibenik. Na trdnjavi stoji zmagoslavno beneški kriljati lev. Sedaj je na trdnjavi radio-stanica.

Brega se zožujeta in sta tik pred vhodom v luko tako ozka, da lahko osemletni otrok vrže z enega brega na drugega kamen. Tu čez so potegnili vrvi, kar je bila druga varnostna odredba proti sovražniku. Na desnem bregu te ožine je v skalo vsekana jama, v kateri je kapelica. Z daljnogledom se vidi skozi vrata oltar in starinske sohe svetnikov.

(Dalje prihodnjič.)

GORKIJEVA DRAMA "NA DNU" V CLEVELANDU

Prizor iz Gorkijeve drame "Na dnu"

Cleveland, O. — Klub št. 27 JSZ vprizori v nedeljo 31. januarja ob 3. popoldne slovito Gorkijevo dramsko delo v 4. dejanjih **"Na dnu"**. Ta igra je bila vprizorjena že na neštetih odrih v Evropi, Ameriki in v drugih krajih sveta. Predvajali so jo ne le diletantje nego tudi profesionalci v svetovno slovitih gledališčih. V Clevelandu jo je l. 1926 prvič vprizoril imenovani klub z dobrim uspehom. Ker so take globoko zamišljene socialne drame koristne in res potrebne k negovanju kulture, posebno proletarske kulture, se je klub odločil, da jo 31. januarja ponovi. Njen avtor Maksim Gorkij je po svojih delih znan tudi Slovencem. Drama "Na dnu" je izšla v slovenskem prevodu v starem kraju že dvakrat, prvič v Trstu pred vojno, in objavil jo je tudi Ameriški družinski koledar letnik 1921.

Zaradi brezposelnosti, ki tare mnoge naše rojake, je določil klub ceno vstopnicam le 50c, kar daje skoro vsakemu priliko, da pride na predstavo.

Drama "Na dnu" portretira življenje proletarcev, katere vrže brezposelnost, policijsko preganjanje in beda v nižine življenja. Videli jih boste v azilu ali "rooming-hovzu", kjer se zbirajo in ginevajo v svojem bednem življenju. Med njimi so misleci, toda zavrženi vsled tega, ker jih je beda pognala "na dno". Danes je tudi v ameriških mestih na stotine in tisoče takih azilov in stotisoče delavcev je pahnjenih v nižine, iz katerih za mnoge ne bo nikdar več povratka na solnce! V drami "Na dnu" se nižinci pričkajo o velikih in malih vprašanjih, imajo ljubavne spletke, policijske vpade, pobege in—petje. In ko mala četica "preostalih" poje, jim pokvari pesem akter, igralec, ki je nekdaj bil nekaj, a je zdaj "na dnu". Nikoli več ne pride višje nego na zapeček v azilu. Filozofira, ponavlja stavke iz vlog, ki jih je nekoč igral, a vse skupaj mu začne presedati do skrajnosti. Posluša pevce, izgine. Kmalu za tem prihiti med nižince propadli baron, ki so ga okolščine vrgle "na dno", in prestrašeno naznani pojočim: "Ej, vi, sem! Hitro! Tam, na dvorišču visi akter..."

"Na dnu" je živa drama. Umetnik je razgalil v nji gnilobo današnje družbe, v kateri poginjajo stotisoči, ki so bili voljni delati za kruh in živeti pošteno in dostojno, pa jim je sistem prekrižal račune.

Slovensko in drugo jugoslovansko publiko v Clevelandu opozarjamo na to predstavo. Pomnite, da se vrši v nedeljo 31. januarja ob 3. pop. v Slov. nar. domu na St. Clair Ave. Opozorite na to redko priliko svoje prijatelje.—**J. Krebel.**

Križi in težave župana Porente

ali "trije vaški svetniki".

Chicago, Ill. — V prejšnji številki ste čitali naznanilo o burki "Trije vaški svetniki", katero vprizori dramski odsek kluba št. 1 JSZ. v nedeljo 7. februarja pop. v dvorani CSPS.

Kakor vam razjasni že naslov, se dejanja odigravajo na deželi. V tej in naslednji številki vam predstavim nekaj karakterjev. Župan Porenta živi na Potoku s svojo ženo Uršo in z 18 let staro hčerko v najboljšem zadovoljstvu. Kakor je navada med mladimi ljudmi, se je zaljubila tudi njuna hčerka —toda na skrivaj v učitelja vaške šole, in on ji ljubezen vrača. Njeni starši o tem še nič ne vedo, ker je oče na učitelja neznansko hud zaradi nasprotujoče si "politike" pri varovanju grajščinskih gozdov in takih stvari. Ko se nekega lepega dne oče odpravi na Kamniške košenine in mati Urša pa v prodajalno, se hči Fani posluži redke prilike in pokliče po telefonu svojega ljubimca. Ravno ko padajo v telefon njeni vroči poljubčki, se vrne mati. Zelo je radovedna, s kom je hči v tako živem pomenku. "S kom pa govoriš?"

"S ko-o-m pa najj govorim," jeca Fani v zadregi, "eh, s kom naj govorim, s-s- s Šimčevo Marjanco." Mati pa ne verjame prav za gotovo, zato ji vzame slušalo, češ, da ima za Marjanco naročilo. Učitelj na drugi strani pa seveda ni vedel ne slišal, kaj se odigrava na tej strani, pa je ravno bil v najbolj živahnem zagotavljanju svoje ljubezni in vračal poljube. Mati vsa presenečena posluša in nato vzkipi.

Isti dan pride v hišo potovka. Mati ji potoži, da ne ve, kaj bo s Fani. Treba jo bo omožiti, toda s kom. In potovka, dobra mešetarica, je povedala, da ima zanjo v Črešnjevicah finega bogatega ženina. Bo fin par, ali za svoj trud mora dobiti nekaj cvenka, drugače ne bo kruha iz te moke. Dogovorita se za ceno in potovka pa uredi ostalo.

Tudi župan se vrne domov z gospodom zdravnikom, katerega je povabil s seboj. Doktor je mislil, da se gre radi županovega zdravja, ali ta mu pojasni, da ga teži veliko bolj zamotana reč. Pred 20. leti je bil zaljubljen v dekle, ki so ji rekli črna Lizika. Ljubezen je imela posledice in Lizika je zahtevala, da ji plačuje vsak mesec toliko in toliko. To je župan delal vsa leta, ne da bi žena izvedela, denar zanj pa je pošiljal Liziki prejšnji župnik. Od kar je umrl, rabi nekoga drugega, da bi vršil ta posel dalje in tako varoval župana pred hudimi jeziki in pa njegov dom pred škandalom. V sobo pride med tem Urša in se zelo prestraši, ko najde zdravnika pri možu. Ponudi se tudi ona za zdravnika. Bo skuhala kamelice in sploh skrbela, da možu odžene bolečine. Mož jo pomiri in navede zdravnikova navodila. Jeziti se ne sme, pravi. Zdaj pa je žena v zadregi. Rada bi mu izdala, kakšen pogovor je imela Fani z učiteljem. "Rada bi ti nekaj povedala, pa bi se jezil, torej bom tiho." S tem vzbudi v možu radovednost in ji zagotavlja, da naj le pove, ker raditega ga še ne bo konec. Žena pove, mož se razjezi, Fani pa čuje cele litanije. Prijateljica Simčeva Marjanca jo tolaži. Pride županova dekla in jima pove, da je zunaj mlad fant in čaka. "Kdo pa je?" vpraša Fani. "Lahajnarjev Jakec mu je ime," pojasni dekla. "Ogledal bi si rad dom in dekle, ki mu je namenjena." Fani se prestraši: "Ti, ta je tisti, ki so ga mi namenili in ga moram vzeti." Fani noče sestanka, toda v sobi ostane Marjanca, da fanta sprejme in si ga ogleda. Fani zagotavlja, da ga sploh noče videti, kaj šele vzeti. Ko Jakec vstopi, si misli, da ima pred seboj županovo hči. Zaupa ji, da mu je všeč. "Račka na vodi, nekaj bi vam rad povedal." Nato Marjanci naznanja, da ji prinaša od svoje mame lepe pozdrave in vsem njenim, in pa da je fest punca, račka na vodi. In čudno, Fanini prijateljici postaja ta fant všeč in tako se zaplete novo ljubavno poglavje.

Vsi tu opisani prizori so podani le v obrisu, kajti na predstavi sami bodo povzročili smeha nič koliko.

Jakec odide telegrafirat materi, da je punca fletkano dekle in mu je zelo všeč, Marjanca pa pripoveduje županovi Fani, kakšen vtis je naredil nanjo.

V sobo pride učitelj in ker Marjanca ve, da so zaljubljeni najrajše sami, odide. Prišel je sicer uradno, a s Fani se je takoj zapletel v prisrčen pomenek. Povedala mu je, da je bil tu pravkar njen ženin, a učitelj jo utrdi v misli, da ne bo hudo, kar njega naj se drži. Pride župan in se jako razhudi. Ko njegova razljutenost narašča, vstopi novi župnik, nato še Šimec in Bavdek, vsi člani za čednost in moralo, ki so prišli na sejo. Kako so zborovali, boste videli na predstavi. Župan, Porenta, Šimec in Bavdek so trije vaški svetniki, stebri društva za čednost in moralo, učitelj je njihov tajnik in župnik njihov duhovni pokrovitelj in vodnik.

Kaj spravi te tri velike može v zagate in strah? Pojasnjeno bo na kratko v prihodnji številki.—**Andrew Miško.**

"TRIJE VAŠKI SVETNIKI"

V NEDELJO

7. FEBRUARJA

v dvorani ČSPS.,

CHICAGO

SODRUGOM IN SIMPATIČARJEM

Seje kluba št. 27 JSZ. se vrše vsak prvi petek v mesecu ob 7:30 zvečer. Ženskega odseka prvi torek septembru in novembru, drugače pa skupaj s klubom v avgustu, oktobru in decembru. Ure iste. Mladinski angleški odsek vsak petek izven prvega ob 8. zvečer, vse v klubovih prostorih v S. N. D. Sodrugi in sodruginje, agitirajte in pridobivajte novih članov in članic klubu ter novih naročnikov našemu glasilu Proletarcu. V organizaciji in izobrazbi je naša moč.

Milwaukee Leader

Največji ameriški socialistični dnevnik.—Naročnina: $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za tri mesece.

Naslov: 540 Juneau Ave.
MILWAUKEE, WIS.

Pristopajte k
SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI.
Naročite si dnevnik
"PROSVETA"
Stane za celo leto $6.00, pol leta $3.00.
Ustanavljajte nova društva. Deset članov(ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je:
2657 S. LAWNDALE AVE.,
CHICAGO, ILL.

Phone Lawndale 4872
Dr. Otis M. Walter
ZDRAVNIK IN KIRURG.
4002 W. 26th Street
Chicago
Uradne ure od 1. do 6 pop. izvzemši nedelje.

SLOVENCEM PRIPOROČAMO KAVARNO
MERKUR
3551 W. 26th St.,
CHICAGO, ILL.
(V bližini urada SNPJ in Proletarca.)
FINA KUHINJA IN POSTREŽBA.
KARL GLASER, lastnik.

Royal Bakery
SLOVENSKA UNIJSKA PEKARNA.
ANTON F. ŽAGAR, lastnik.
1724 S Sheridan Rd.,
No. Chicago, Ill.
Tel. 5524.
Gospodinje, zahtevajte v trgovinah kruh iz naše pekarne.

VINKO ARBANAS
1320 W. 18th St., Chicago, Ill.
Telefon Canal 4340.
SLOVENSKO-HRVATSKA TRGOVINA CVETLIC.
Sveže cvetlice za plese, svadbe, pogrebe itd.

OGLAŠEVALCE V PROLETARCU

vam priporočamo v naklonjenost. Ako vam lahko postrežejo enako dobro kakor drugje, zaslužijo, da jih patronizirate! Povejte jim, da vas veseli,

ker oglašajo v Proletarcu

FENCL'S
RESTAVRACIJA IN KAVARNA
2609 S. Lawndale Ave.,
Chicago, Ill.
Tel. Crawford 1382.
Pristna in okusna domača jedila. Cene zmerne. Postrežba točna.

CANKARJEVA DRUŽBA

KNJIGE CANKARJEVE DRUŽBE ZA LETO 1932

SE DOBE V KNJIGARNI PROLETARCA.

1.) **Koledar Cankarjeve družbe** za l. 1932.
2.) **Zver se je prebudila.** Povest. Spisal Liam O'Flaherty.
3.) **Po solnčni Španiji.** Spisal Martin Anderson Nexö.
4.) **Orači.** Povest. Spisal Angelo Cerkvenik.

VSE ŠTIRI KNJIGE ZA 1.12.

Naročila pošljite "Proletarcu".

Sto izvodov za dva dolarja

V agitacijske namene pošljemo sto izvodov "Proletarca" za dva dolarja. Naročite jih, kadar imate večjo sejo, veselico, shod, predstavo ali kako drugo priredbo, in jih razdelite med udeležence s priporočilom, da naj se nanj naroče. Pošljite naročilo pravočasno!

SODRUGOM IN SIMPATIČARJEM V BARBERTONU IN OKOLICI.

Seje kluba št. 232 JSZ. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 10. dopoldne v dvorani društva "Domovina" na 14. cesti. Sodrugi, prihajajte redno na sejo in pridobivajte klubu novih članov, da na ta način ustvarimo močno postojanko J. S. Z. Somišljenike vabimo, da se nam pridružijo. Socialistična stranka je v tej deželi edina delavska stranka s konstruktivnim programom, s katerim si delavstvo lahko pribori boljšo bodočnost in končno osvoboditev iz mezdne sužnosti.

TISKOVINE
SLOVENSKA UNIJSKA TISKARNA
ATLANTIC PRTG. & PUB. CO.
2656-58 S. Crawford Ave., Chicago, Ill.
Tel. Lawndale 2012
A. H. Skubic, preds. — J. F. Korecky taj.

V naši tiskarni se tiska "Proletarec".

E. ZOLA:

RIM

Poslovenil Etbin Kristan.

(Nadaljevanje.)

Ernesta je dobila svojo hčerko precej pozno, ko ji je bilo že triintrideset let. Začetkoma ji je bilo dete v razvedrilo. Potem je prišla zopet pod mlinski kamen pravilnega življenja: malo je morala dati v Sacre-Coeur S. S. Trinita de Monti, k francoskim nunam, ki so bile poučevale tudi njo. Odtod se je Benedeta vrnila z devetnajstimi leti; znala je francosko in pravopisje, malo računstva, katekizem in nekaj zmedene zgodovine. In nadaljevalo se je življenje obeh žena v ženskih izbah, ki so že dišale po orientu; nikdar jih ni vodil soprog in oče na prosto; ves dan sta bili zaprti v osamljenem stanovanju in edino razvedrilo je bilo večno se ponavljajoča obligatorična vožnja po korzu in čez Monte Pincio. V hiši je veljala brezpogojna poslušnost; obiteljske vezi so bile tako močne, tako silne, da sta se obe uklanjali grofovi volji, ne da bi bilo le pomisliti na upor. Pridružila se je še volja donne Serafine in kardinala, ki sta bila stroga branitelja starih šeg. Odkar ni papež več zapustil Rima, je dajala služba višjega konjušnika grofu mnogo prostega časa; zakaj hlevi so se tako skrčili, da je bilo opaziti; vendar pa je opravljal svojo službo v Vatikanu, ki je bila postala zgolj formalna stvar, z vdano marljivostjo, kakor da trajno ugovarja uzurpatorski monarhiji, ki se je bila zasedla v Kvirinalu. Benedeti je bilo ravnih dvajset let, ko je prišel oče nekega večera kašljajoč in mrzličen od neke ceremonije pri Sv. Petru domov.

Osem dni pozneje je umrl; vzela ga je pljučnica. Obema ženama je bilo to kljub žalosti nepriznano odrešenje; zdaj sta se čutili svobodni.

Od tega trenotka je imela Ernesta le še eno misel: Rešiti svojo hčer tega groznega zazidanega in zakopanega življenja. Sama se je bila preveč dolgočasila, zanjo je bilo prepozno, da bi še oživela; ali Benedeta naj bi ne imela takega protinaravnega življenja v prostovoljnem grobu. Sicer se je kazalo, da so se tudi druge patricijske obitelji naveličale, kazal se je podoben upor in ko jih je minilo prvo kujanje, so se jeli približevati Kvirinalu. Zakaj naj bi se delavnosti, svobode in dostojanstva željni otroci večno pridruževali sporom svojih očetov? In ne da bi se mogla izvesti kakšna sprava med črno in belo družbo, so jele nianse vendar bledeti in prihajalo je do nepričakovanih porok. Za politično vprašanje se Ernesta ni brigala; o njem sploh ni vedela ničesar. Le to je želela, da bi moglo njeno pleme naposled zapustiti to obsovraženo grobnico, to črno, nemo palačo Boccanera, v kateri so polagoma otrpnile vse radosti njenega življenja v počasnem umiranju. Preveč je njeno srce trpelo, ko je bila mlado dekle, nevesta, žena; zdaj jo je premagal srd zaradi zgrešene, vsled tako abotne resignacije izgubljene usode. Nov izpovednik, ki si ga je tisti čas izbrala, je še bolj vplival na njeno željo; zakaj ostala je zelo pobožna, strogo je izpolnjevala verske dolžnosti in se je vdajala vsakemu svetu svojega duhovnega svetovalca. Da bi se čimbolj osvobodila, je zapustila očeta jezuita, katerega ji je bil njen mož sam izbral, pa je poiskala abbe Pisonija, župnika bližnje male cerkve Sv. Brigite na trgu Farnese. Pisoni je bil petdesetleten jako blag in dober mož, poln v rimskih deželah redke ljubezni do bližnjega. Arheologija in ljubezen do starih kamnov sta napravili iz njega ognjevitega patriota. Pravili so, da je kljub svojemu skromnemu uradu že večkrat v kočljivih zadevah služil za posredovalca med Vatikanom in Kvirinalom. Ker je postal tudi Benedetin spovednik, je rad zabaval mater in hčer, slaveč veličino združene Italije in njeno triumfalno gospodstvo, ki se prične tisti dan, ko se spravita papež in kralj. Benedeta in Dario sta se ljubila kakor prej, brez prenagljenja, z močno, mirno nežnostjo dveh duš, ki se zavedate svoje skupnosti. Tedaj pa se je zgodilo, da je stopila Ernesta vmes in se trdovratno uprla njuni poroki. Ne, ne Darija, bratranca, zadnjega svojega imena, ki zapre svojo ženo tudi v črni grob palače Boccanera! Ah, da bi bila še nadalje živa zakopana! To bi bilo še poslabšano propadanje, enaka ošabna beda, enako večno, slabeče in uspavajoče kujanje. Dobro je poznala mladega moža; vedela je, da je egoist in slabotnež, nesposoben ,da bi mislil in ravnal; smehljaje bi zakopal svoj rod in gledal, kako se rušijo zadnja kamna hiše nad njegovo glavo ,pa ne bi niti z mislijo poizkusil ustanoviti novo obitelj. Ona pa je hotela drugo srečo za svojega otroka; hotela je videti hčerko bogato in nanovo vzcvetajočo v življenju zmagovalcev in mogotcev bodočnosti. Od tega trenotka je bil utrjen materin namen, da osreči hčer proti njeni volji; pripovedovala ji je svoje trpljenje in jo rotila, naj ne začenja te tužne zgodovine iznova.

Vendar bi se bilo vse razbilo ob mirni volji mladega dekleta, ki se je bilo vdalo za večnost, če je ne bi bile posebne okolščine zvedle z zetom njenih sanj. Prav v vili Montefiori, kjer sta se bila zaročila Benedeta in Dario, se je seznanila z grofom Prada, sinom Orlanda Prada, junaka italijanske enote. Bil je osemnajst let star takoj izza okupacije prišel s svojim očetom iz Milana v Rim in je vstopil najprej za enostavnega uradnika v finančno ministrstvo, v tem ko je živel stari junak, zdaj imenovan za senatorja, skromno z malo rento, zadnjim ostankom v službi domovine zapravljenega premoženja. Ali bojevitost nekdanjega Garibaldijevega tovariša se je pri mladem možu izpremenila v besno željo za plenom; postal je resničen osvojevalec Rima kakor roparski ptiči, ki so razkosali in pogoltnili mesto. Silovito je špekuliral z zemljišči in pravili so, da je bil že bogat, ko je stopil v zvezo s knezom Onofrijem; tega je napravil povsem blaznega, ko mu je vdihnil misel, da bi prodal veliki park vile Montefiori, kjer naj bi se zgradil nov del mesta. Drugi trdijo, da je bil ljubimec kneginje, lepe Flavije, ki je bila devet let starejša od njega a še vedno krasna žena. Zares je bila v njem poželjivost, tako hrepenenje po plenu, da ga ni oplašilo ,naj je šlo za tuje imetje ali pa za tujo ženo. Od prvega trenotka je hotel posedovati Benedeto. Nje ni mogel imeti, da bi mu bila ljubica; treba jo je bilo vzeti za ženo. In niti trenotek se ni premišljal, nagloma in popolnoma je končal s Flavijo; zakaj bliskoma je vzplamtel v poželjenju po tem čistem devištvu, po tej stari patricijski krvi, ki se je pretakala po tako oboževanja vrednem mladem telesu. Ko je razumel, da je Ernesta, mati, zadovoljna, je prosil v zavesti zmage za roko hčeri. Bilo je veliko presenečenje, zakaj bil je petnajst let starejši od nje; ali bil je grof z imenom, ki je že postalo zgodovinsko, kopičil je milione, v Kvirinalu so ga radi videli in imel je najlepše nade. Ves Rim je bil razburjen.

Benedeta si ni mogla kasneje nikdar razložiti, kako da je mogla nazadnje privoliti. Pol leta prej ali pol leta pozneje se ne bi bila mogla ta poroka na noben način izvršiti zaradi silnega škandala, ki bi bil vsled tega nastal v črni družbi. Da bi Boccanera, zadnja tega starega papeževega rodu, poročila Prado, cerkvenega roparja! Ta blazni načrt je moral najti posebno, ubežno uro, prav tisti trenotek ,ko se je poizkušalo med Vatikanom in Kvirinalom zadnje zbližanje. Širila se je govorica, da je sporazum takorekoč dosežen, da je kralj pripravljen priznati papežu suverenost nad Levovim mestom in nad ozko, do morja segajočo progo zemlje. Ali ne bi bila poroka Benedete s Pradom tedaj simbol zveze, narodne sprave? Ali ne bi bilo to lepo dete, ta čista lilija črne družbe bogoljubna žrtev, dovoljena beli družbi? Štirinajst dni niso ljudje govorili o ničemer drugem; vse je bilo ginjeno in polno upov. Mlado dekle se ni brigalo za te povode; poslušala je le na svoje srce, s katerim ni mogla več svobodno razpolagati, ker ga je že drugemu dala. Ali od jutra do večera jo je mati nadlegovala s prošnjami in jo rotila, naj ne zavrne sreče in življenja, ki se ji ponuja. Zlasti jo je obdelaval izpovednik, dobri abbe Pisoni, z dobrimi sveti. Njegova patriotična vnetost se je pri tej priliki popolnoma razplamtela. Z vso težo svoje vere v krščanski namen Italije je pritiskal nanjo; hvalil je blagohotno previdnost božjo, da je izbrala dete njegove župnije, hoteča pospešiti zedinjenje, ki ima zagotoviti božjo zmago na vsem svetu. Gotovo je bil vpliv njenega izpovednika med odločilnimi razlogi, ki so jo končno napotili, da se je vdala; zakaj bila je zelo pobožna in posebno vdana madoni, katere podobo v mali cerkvi na trgu Farnese je častila vsako nedeljo. Tako je napravilo nanjo globok vtisk, ko ji je abbe Pisoni pripovedoval, da postaja plamen pred sliko goreče svetilke ves bel, kadarkoli poklekne sam pred njim, proseč devico, naj nasvetuje njegovemu duhovnemu otroku odrešilni zakon. Tako so torej sodelovale višje moči in končno se je poslušno vdala materi.

Kardinal in donna Serafina sta nasprotovala, potem, ko se je pridružilo versko vprašanje, sta pa popustila.

Zrastla je v popolni čistosti, v brezpogojnem neznanju; ničesar ni vedela in svet ji je bil tako tuj, da ji je bila poroka z drugim namesto z Darijem enostavno prelom dolge obljube skupnega življenja, ne pa fizična ločitev čutov in srca. Mnogo se je jokala in nekega brezpogumnega dne, ko ni imela dovolj moči, da bi se uprla svojcem in vsemu svetu, je poročila Prado ter izvršila zvezo, katere je ves Rim postal sokriv.

(Dalje prihodnjič.))

Drage preiskave

Sodniki, posebne komisije in državni pravdniki v raznih mestih se poglabljajo z dragimi preiskavami v stanje propadlih bank. Kršitev državnih in federalnih zakonov z ozirom na banke je bilo nič koliko Pa tudi tatvin, ki so "tehnično" zavarovane skoro v vseh slučajih z "legalnostjo", je bilo nešteto v bankah.

Mnogo bank je šlo na kant radi krukov v vodstvih. Marsikatera je zaprla vrata vsled nesposobne uprave. Toda preiskave zdaj ne bodo povrnile stotine milijonov dolarjev ljudskih prihrankov, kajti pričele so se prepozno. Državna in federalna oblast bi morala biti nad bankami budna že davno ne pa se spomniti nanje šele ko se mnoge potapljajo ali pa so že na dnu.

JETNIKI GRADE NASIPE PROTI POVODNJI

V Parchman, Miss., so poslali jetnike iz državne in okrajne kaznilnice, da z utrjevanjem nasipov ob reki Mississippi obvarujejo kraj pred povodnijo. Reka je vsled deževja ter tople zime jako narasla.

"PREHRANA IN VITAMINI"

Pod zgorajšnjim naslovom je natisnjen članek v štev. 1268 tega lista. Namen istega je dober, snov pa je zmešana in pomanjkljiva. Ni moj namen kritizirati pisca, on mi je popolnoma neznan. Naj mi oprosti moje vmešavanje ter se ne čuti užaljenega. Hočem dodati samo nekoliko popravkov, ker sicer tak članek, ki je bil spisan z namenom koristiti čitateljem, samo škoduje.

Sklepam, sicer nisem gotova, da je pisec posnel snov iz starokrajskih listov, ker ti imajo razprave o vitaminih navadno napačno tolmačene. Vzrok temu je pač ta, da v Jugoslaviji nimajo dovolj sredstev za znanstvene poizkuse ter prestavljajo svoje spise najbrž iz tujih listov in revij, največ nemških in angleških, ker pa prestava ni vselej popolna, zaidejo s tira. Svetujem torej piscu, kadar bo v bodoče zopet pisal o vitaminih, naj posname snov iz kakih zanesljivih ameriških revij. Ameriški eksperimenti so na tem polju najzanesljivejši, ker tukaj imajo uslužbene najboljše znanstvenike ter je izdanih v ta namen milijone in milijone dolarjev. To je ena dobra stran za kapitalistično državo, seveda z njenimi milijoni bi jih lahko imela več.

Vitamin A, ki je največje važnosti za rast otrok se nahaja v posebno velikih množinah v jajčjem rumenjaku, mleku, smetani in maslu pravi pisec, kar je pravilno, dodam samo, da vitamin A prepreča razna zastrupljenja (infekcije) posebno na očeh in glavi, pospešuje zdravje in energijo. Velike koristi je tudi odraslim ljudem, posebno onim, ki so podvrženi prehladom. Nahaja se poleg zgoraj omenjene hrane v velikih množinah še v ribjem olju, korenju, solati, spinači in paradižniku, manj ga je v ostalih zelenjavah.

Vitamina B je v paradižniku prav malo, pač pa ga je največ v jajčnem rumenjaku, v vseh vrstah žita (cereals) in grahu, manj pa v sadju in zelenjavi. Poleg učvrščavanja živcev, pospešuje prebavo, daje slast do jedi, povzroča rast.

Vitamin C odganja škrobut (to je, krvavenje dlesen v ustih, v sklepih in mozgu), poleg tega je potreben za pravilen razvoj kosti in zob pri otrocih, ter ohranitev istih pri otrocih in odraslih. Nahaja se največ v lemonah, oranžah, grapefruitu, rdečih jagodah in rdečih malinah. Veliko toda manj ga je v paradižniku, svežem zelju, solati, čebuli in špinači, prav malo ga je v ostalem sadju in zelenjavi. Sadje in zelenjava, vsebujoča vitamin C, se ne sme kuhati in če si napravite pomarančni sok ga morate takoj zavžiti, ker če stoji dalj kot eno uro zgubi vso vrednost.

Vitamin D ni najnovejši ampak njega vrednost je znana najdalj. Isti tudi ni proti jalovosti kakor pravi pisec. Vitamin D je protirahitičen vitamin, ter je zelo potreben otrokom, ker prepreči "rickets" ali bolje razumljivo zmehčanje kosti, kar pa je napačen izraz. Potreben je tudi odraslim ljudem, posebno onim, ki so podvrženi gnitju zob. Nahaja se ga največ v ribjem olju in direktni solnčni luči. Manj ga je v ribi salmon in ostrigah, v jajčjem rumenjaku in maslu se nahaja samo poleti. Ne nahaja se pa v zelenjavi.

Vitamin E je proti jalovosti. Nahaja se največ v solati, vodni kreši, celi pšenici, to je ne v beli moki ampak v "whole wheat" moki. Manj ga je v ješprenju, fižolu, koruzi, ovsu, rižu in mesu.

Najnovejši vitamin je G. Nekateri raziskovalci vitaminov ga imenujejo B No. 2. Ta vitamin preprečá bolezen z imenom pellagra, katera povzroča nepravilno prebavo, kožne bolezni, razna vnetja v ustih in na jeziku, grižo, nervoznost in duševen nered. Nahaja se največ v kvasu (yeast), jetrih, ledvicah, vranci, nemastnemu mesu, pesnem listju, vodni kreši, krompirju, spinači, jajcu, mleku, žitnemu zrnu in salmon. Manj ga je v bananasu, pesi, zelju, korenju, solati, čebuli, paradižniku in repi.

To so vsi dosedaj znani vitamini. Ljudje se pač čudijo ko čitajo o vitaminih, ter nazadnje ne vedo, kaj bi bilo najboljše uživati. Jaz se največ ravnam po sledečem redu:

Ako človek vsak dan uživa od pol do en pint pomarančnega soka, ali zadostno množino kakega druzega sadja te vrste, 1 do 2 jajca, ene vrste surovo zelenjavo, n. pr. polovico glave solate ali porcijo zeljnate solate, 1 pint mleka, eno ali dve kuhani zelenjavi, en četrt do pol funta mesa ali jeter itd., 2—3 koščke črnega kruha, eno močnato jed, ter za prigrizek surovo sadje ali suho kuhano sadje, pa je njegova hrana popolna. Seveda jajca in mleko se lahko porabijo za pripravljanje različnih jedi. Istotako je tudi s sirovim maslom. Otroci potrebujejo pint do quart mleka in v zimskem času jim je ribje olje neobhodno potrebno. Ostala otroška hrana se pač spreminja po starosti. Po zgorajšnjih navodilih se človek lahko preživi prav poceni in ima vso potrebno hrano.

Pripetilo se mi je že večkrat, ko sem ljudem priporočala vživati pomarančni sok, da so me zavrnili: "O, jaz rajše spijem kozarec vina." Nimam nič proti vinu, privoščim ga vsakemu komur ne škoduje. Ne sme se pa zamenjevati s pomarančnim sokom. Prof. M. T. Hanke se je v enem svojih predavanj izrazil, da človek lahko zavžije celo košaro grozdja ali jabolk, pa ne bo dobil vitaminske vrednosti dveh pomaranč. Vino je v tem oziru še slabše ker mora iti skozi gotov proces.

Zgornji podatki so izvleček iz "VITAMIN CHART" pripravljena po William Weston-u M. D. P. H. D. Sc. Columbia S. C. za znanstveno razstavo Ameriške zdravniške organizacije v Minneapolisu, Minn., June 11—15, 1928. Popravljena in izboljšana s sporazumom avtorja po H. Levine, Ph. D., South Carolinske raziskovalne komisije za hrano v Charlestonu, S. C. June 1931. Ter iz predavanj prof. M. T. Hanke, Ph. D. na čikaški univerzi, ki je dosegel zelo velike praktične uspehe pri raziskovanju vitamina C.

Piše zainteresirana.

Priredbe klubov J. S. Z. in drugih soc. organizacij

CHICAGO, ILL. — Shod kluba št. 1 s sodelovanjem čeških socialistov v četrtek 28. jan. v dvorani SNPJ. Glavni govornik James H. Maurer.

DETROIT, MICH. — V nedeljo 31. jan. operetna predstava "Svobode" v Hrvatskem domu na Kirby.

CLEVELAND, O. — Dramski odsek kluba št. 27 JSZ. vprizori v nedeljo 31. jan. Gorkijevo dramo "Na dnu".

FEBRUAR.

BRIDGEPORT, O. — Priredba kluba št. 11 JSZ na pustno soboto 6. februarja.

WEST ALLIS, WIS. — Domača zabava kluba št. 180 JSZ. v Kraljevi dvorani v sobóto 20. februarja.

CHICAGO, ILL. — Dramska predstava kluba št. 1 v nedeljo 7. februarja v dvorani ČSPS.

MAREC.

DETROIT, MICH. — Angleško poslujoči odsek kluba JSZ ima priredbo dne 6. marca v Slov. del. domu.

CANONSBURG, PA. — Konferenca JSZ. za zapadno Penno v nedeljo 27. marca v dvorani druš. Postojnska Jama SNPJ.

CHICAGO, ILL. — V nedeljo 27. marca prireditev kluba št. 1 v dvorani SNPJ. Varijetni spored izvaja angleški odsek kluba.

APRIL

CHICAGO, ILL. — V nedeljo 24. aprila koncert "Save" v dvorani SNPJ.

CLEVELAND, O. — V nedeljo 10. aprila koncert "Zarje".

MAJ.

MILWAUKEE, WIS — Prvomajska proslava kluba št. 37 JSZ. v nedeljo 1. maja v S. S. Turn dvorani:

CLEVELAND, O. — Dne 1. maja prvomajska slavnost v Slov. nar. domu.

(Tajnike klubov prosimo, da nam sporoča datume svojih prireditev, da jih uvrstimo v ta seznam.)

Martin Baretincic & Son
POGREBNI ZAVOD
324 Broad Street
Tel. 1475. JOHNSTOWN, PA.

Kako izdelate pristni grozdni sok vam pove knjiga
"KLETARSTVO"
SPISAL
Bohuslav Skalicky.
(S 85. slikami.)
Najboljši opis in navodila kako ravnati z grozdjem.
Cena $1.75
Naroča se v
KNJIGARNI PROLETARCA
3639 W. 26th STREET, CHICAGO, ILL.

John Metelko, O. D.
Preiščeme oči in določimo očala
6417 St. Clair Ave.,
CLEVELAND, O.

Anton Zornik
HERMINIE, PA.
Trgovina z mešanim blagom.
Peči in pralni stroji naša posebnost.
Tel. Herminie 2221.

FELIPE
Povest o Mehikancu, kateremu je stara tiranja ubila očeta in ugonobila mater, njega pa je vrtinec življenja vrgel med vagabunde. Maščeval se je za umor nad očetom in to edino mu je bilo v zadoščenje. To povest je spisal Joško Oven.

ŠESTNAJST drugih povesti, OSEM opisov in člankov, DVANAJST pesmi; OSEMNAJST informativnih spisov in statističnih podatkov, PETINPETDESET slik, portretov, ilustracij in mnogo drugih raznoterosti vsebuje sedemnajsti

AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR
letnik 1932.

VSI, KI SO GA ČITALI, SE O NJEMU POHVALNO IZRAŽAJO.

STANE $1. KOLEDAR JE VEZAN V PLATNO.

Za večja naročila POPUST. — Pišite na naslov:

"PROLETAREC", 3639 W. 26th Street, Chicago, Ill.

NA KRIVIH POTIH

Odgovor na članek "Četrto leto" v Obzoru

Urednik milwauškega tednika "Obzor" je priobčil v izdaji z dne 31. dec. članek z naslovom "V četrto leto", v katerem opravičuje svojo politiko, oziroma taktiko, ter opisuje svojo "trnjevo pot" onim, ki hočejo verjeti, da ima pravico do obstanka, podpore in sočustvovanja.

Za širšo slovensko javnost ima članek pomen le v toliko, v kolikor je potrebno dokazati, kakih zavijanj se poslužujejo oni, ki ribarijo v kalnih vodah slovensko-ameriške narodnjaško krščanske "nestrankarske" politike. Večje važnosti pa je za milwauško in druge slovenske naselbine v Wisconsinu.

Oglejmo si posamezne odlomke tega naravnost famoznega članka, famoznega vsled njegovega časnikarskega dima za zavarovanje vseh lahkovernih in tistih, katerih bo nekoč nebeško kraljestvo". "Obzor" med drugim pravi:

"Mnogi ne vedo koliko truda, koliko dela, koliko samozatajevanja in koliko idealizma je potrebno v to, da dobe redno vsak teden v hišo štiri natisnjene strani papirja . . ."

Idealizma — kakega, prosim? O idealizmu je upravičen govoriti samo tisti, ki se za nekaj idealnega žrtvuje, ki se bori za plemenit cilj in katerega glavno svojstvo ni sebičnost, ampak nesebičnost. Dalje v istem članku:

"Mnogi so še, ki se še danes ne morejo sprijazniti z dejstvom, da za politični list, ki bi propagiral in zastopal samo interese ene stranke, v milwauški slovenski naselbini ni sredstev in ne obstanka. To je pokazala preteklost. Razmere pri nas so, žal — kako bi rekli? — prepestre za igračkanje s političnimi frazami in političnim hokus-pokusom. Da bi si smeli dovoliti ta špas, v to nam primankuje glavnega — pripravljenosti v finančne žrtve onih, ki si žele tega razvedrila."

To pomeni, da mora časopis v naši naselbini zastopati vse stranke, da mora biti nekaka Meadchen fuer alles, da mora služiti bogu in belcebubu obenem. Prosim — ali je časopis tukaj zato, da caplja na vse strani za političnimi klovni, ali pa da je vodnik naroda in hodi naprej po poti resnice in pravice? "Preteklost je pokazala" — kaj je pokazala? Da je časopis v milwauški naselbini, ki je hodil po poti napredka in ni maral biti sluga političnih otrok, imel veliko več naročnikov, kakor jih ima "Obzor", ki "noče" služiti samo eni stranki. Da, pot je bila trnjeva, toda kateremu slovenskemu listu v Ameriki je postlano z rožicami? Trud in težkoče jim plača edino zavest, da so izvršili svojo dolžnost do naroda, do tistega naroda, ki ga tvori delovno ljudstvo. "Obzor" še ne spada med take liste.

"Razmere so prepestre". Da, prepestre, ker so tako pestre napravili oni, kateri imajo korist od politične zbeganosti ljudstva in iz njegovega nerazumevanja svojih interesov.

"Igračkanje s političnimi frazami". Med politične fraze prištevajo razumni ljudje karkoli ljudstvo slepi in odvrača od spoznanja resnice.

"Da bi si smeli dovoliti tak špas, v to nam primanjkuje glavnega—" Tukaj bi moral "Obzor" dodati še, "—prepričanja in dobre volje." Govoričenje o "narodnih" in gospodarskih interesih ne bo nikdar izboljšalo položaja našega naroda, ki je del armade proletariata. Edina pomoč je v trdni politični organizaciji, ki se bori za spremenitev obstoječega družabnega reda.

"Razumemo. Svet je od nekdaj bil in živel poln političnih prepričanj in političnih intrig. To je človeku prirojeno."

"Človeštvu "politična prepričanja" niso prirojena in tudi ne politične intrige, temveč so v njemu vzgojene, vzgojene s slabe strani potom mapačne, samo vladajočemu razredu služeče šole, potom lažnjivega "nestrankarskega", krščanskega ali narodnjaškega časopisja, katero mu ne pove resnice in ga noče vsposobljati, da bi spoznalo svoje interese in pot v izboljšanje razmer v katerih živi.

"Vsak ima svoje ideje in ideale, svojo vero in svoje misli o tem, kako b ilahko bilo boljše bodisi danes ali jutri"

Če ima svoje ideje in ideale in stoji na ljudski pozornici kot urednik časopisa, se mora zavedati, katerim interesom je ta časopis namenjen in komu služi: delavstvu ali buržoaziji. Ako ima ideale, mora storiti to, kar je koristno za človeško družbo in pobijati vsa zla, ki to družbo mučijo in razjedajo.

"Tudi mi si mislimo, kako bi morda lahko bilo boljše za človeštvo, če bi bilo tako in tako."

Misliti si, ni dovolj. Treba je vedeti. Če pa urednik časopisa, ki prihaja izključno med delavce in bi moral zastopati delavske interese.tega ne ve, se pa mora naučiti. V ta namen si mora pridobiti potrebnega znanja in sposobnosti, zdravega presojanja obstoječih razmer ter okolščin, v katerih živijo delavci. Ako je res odkritosrčen in idealist bo svoje čitatelje navajal k razredni zavednosti in zdravemu političnemu razumevanju.

"Menda ne bo nihče oporekal, da imajo tudi uredniki listov lahko svoje osebno politično prepričanje, ki bi ga mogli VSILJEVATI drugim potom svojega lista . . ."

Da, lahko imajo svoje prepričanje; to je njih stvar, toda kako vpliva izražanje tega prepričanja na interese ljudstva, to je, delovnega ljudstva, je pa drugo vprašanje. Ako ima urednik tako prepričanje, da je zanj najbolje, če se združi z elementi, ki mu bodo lahkoverno kimali in odobravali vsak žurnalistični gnoj, samo da doseže svoj privatni cilj, tedaj je tako prepričanje ljudstvu le v kvar.

Ako pa je urednik razredno zaveden, ako so mu interesi delovnega ljudstva pri srcu, uči resnico in kaže pri vsaki priliki na hibe in napake današnjega sistema. Čitateljem dopoveduje, da se morajo organizirati in politično združiti, ako hočejo kaj doseči. Dokazuje jim, da je nevednost najhujši sovražnik ljudstva, ter kaj je nevednost in odkod izvira.

". . . da je tudi v urednikih lahko toliko politične strpnosti in spoštovanja do prepričanja drugih, da svojega mogočnega orožja nočejo izrabljati v zadostitev svojemu notranjemu prepričanju."

"Spoštovanje do prepričanja drugih". S tem ni receno, da mora urednik tako spoštovanje prezirati; nikdo ne zahteva od njega, da naj bo v tem pogledu diktator. Zahteva pa se lahko, da je dober vzgojevatelj in da uči to, kar je prav. Ako ima tudi večina njegovih čitateljev tako prepričanje, ki jim škoduje kot delavcem, mora urednik razumeti, da mislijo tako ker so v zmoti, ne sme pa jih v tem napačnem prepričanju utrjevati ali pa jih prepuščati nadaljnim zmotam.

"Inozemci v Ameriki imamo svoje liste, ki prvotno niso bili poklicani v življenje iz kakih političnih, temveč iz zgolj gospodarskih in samoobrambnih potreb in je šele pozneje zašla vanje tudi takozvana politika, ki pa na politiko, kakor jo razumemo v svetovnem pomenu besede, nima nikakega učinka."

Ali smo imeli in imamo ameriški Slovenci samo eno vrsto časopisov? Nekateri res "niso bili poklicani v življenje" iz kakih političnih, temveč iz zgolj gospodarskih in samoobrambnih potreb, toda to so bile gospodarske potrebe raznih šifkartašev, bankirjev in duhovščine, ki so nam sledili kot pijavke iz starega kraja. Imamo in smo imeli tudi časopise, katerih namen in cilj je bil vzgojevanje ljudstva k razredni zavednosti in mu kazati pot resnice.

Kaj so gospodarske in samoobrambne potrebe tega ali onega naroda, "Obzor" ne razjasni. Ako bi se mi naseljevali v Ameriko kot kramarji, mešetarji ali špekulanti, bi bile naše potrebe seveda drugačne, ker bi bila glavna naša lastnost sebičnost, stremljenje po izkoriščevanju drugih. Toda mi smo se naselili kot delavci in smo ostali delavci, zato so bile naše potrebe delavskega značaja v gospodarskem in političnem oziru. Kaj pa je delavska samoobramba, prosim? Mar ne njegove politične in strokovne organizacije? Kaj pa so njegove gospodarske potrebe? Mar ne priboritev politične moči kot razreda, edine moči, s katero si more izboljšati položaj. Ali ni tako? "Gospodarska moč." Kaj misli s tem? Kaj delavstvu v splošnem koristi, ako ima v naselbini veliko svojih trgovin? Trgovec, najsibo domačin ali tujec, mora delati za svoj dobiček, drugače ne more obstati. Sicer pa je govorjenje o "gospodarskih potrebah" otročje. Za delavstvo je edina gospodarska potreba vprašanje dela in zaslužka, vprašanje kruha. Ali bi ne bilo lepo in koristno, ako bi imelo ameriško delavstvo tehtno besedo v Washingtonu baš v teh časih strašne depresije? Zakaj je nima? Čemu se potrati vse delovanje v zvezni postavodaji samo z vprašanji, kako rešiti kapitalizem pogina, medtem ko se ne posveča delavskim vprašanjam nikake resnosti? Ali hoče urednik Obzora vedeti zakaj? Baš zato, ker so takile rešitelji naroda, kakor je on, slepili ljudstvo, da se ni brigalo za svoje interese, da je ostalo povečini politično nezavedno in je v zaslepljenosti vedno glasovalo proti samemu sebi.

Se le pozneje so slovenski časopisi zašli v "takozvano politiko", pravi "Obzor", "ki pa na politiko kakor jo razumemo v svetovnem pomenu besede nima nikakega učinka". Tako pravijo "nestrankarski" uredniki tudi Poljakom, Lahom, Nemcem in drugim. In vsi tisti delavci vseh teh narodnosti so na ta način odvrnjeni od spoznanja in razumevanja nujnosti delavske razredne politike. Ali je potem čudno, da lahko par denarnih kraljev tako neomejeno vlada to deželo?

"Revni smo na gospodarskem polju, revni na kulturnih prireditvah."

Da revni smo, toda če se ne bomo kot delavci p o l i t i č n o prebudili bomo še revnejši in še bolj zatirani. Ako se ne bomo izobrazili in dvignili iz nazadnjaštva, bodo naše takozvane kulturne prireditve še revnejše in brezpomembnejše. Če priredimo letno sto iger kot so "Kralj Herod" ali "Miklova Zala", ne bo naša revna kultura zato **prav nič bogatejša.** Uredniku "Obzora" priporočam, da se vsaj nekoliko pouči o vprašanju proletarske kulture. V ta namen naj si nabavi nekaj knjig o delovanju evropske socialdemokracije ali pa ruskih sovjetov, potem pa bo lahko pisal o kulturi — o delavski kulturi namreč, ker evropske Spiesbuerger "kulture" smo bili že davno siti.

"Ne moremo se pa strinjati z nazorom, da so za nas izseljence taka politična vprašanja važnejša od vsega drugega, in da smemo na ljubo tem zanemarjati sami sebe; da naj na ljubo tem ostajamo v nižini in kričimo navzgor, da smo to in to."

Politična vprašanja niso važna, važno pa je, da nam kdo pred nosom vihti narodne zastave, mu vpijemo hura in ploskamo. Ali bodo "narodna vprašanja" odprla tovarne in skrajšala delovni čas? Ali nam bodo fraze o naši "gospodarski moči" dala boljše postave in več pravic? Delavec naj torej ostane političen otrok in še nadalje premleva fraze o "ljubem narodu", katere so ga pregnale gladnega in obupanega iz domovine!

"Naše geslo in naše prepričanje kot izseljeniškega lista je: Počakajte, da pridemo gor in vam tam povemo kaj smo . . ."

Kam gor? Mar naj z vihrajočimi narodnimi zastavami navalimo v postavodaje in se borimo za slovenske napise na javnih straniščih, kakor v stari Avstriji? Kaj smo? Delavci smo in kot taki imamo važno nalogo boriti se za ljudske koristi.

"Dozoreti moramo najprej sami, da bomo sploh vedeli razločevati pravo od nepravega, pristno od nepristnega . . ."

Kdo pa nas bo naučil razločevati? Mar "Obzor" s svojim čtivom? Dozoreti moramo, da, toda če bomo sledili voditeljem, kakor je "Obzorov" urednik, bomo dozoreli do duševnih ničel. Kaj pa je pristno? Vse kar temelji na resnici, kaj ne? Resnico pa bomo spoznali samo ako se bomo izurili in izobrazili v smislu razrednega boja.

". . . da bo naša beseda, podprta z dokazi naše gospodarske moči in kulturne stopnje tudi kaj zalegla, ne pa, da bomo smeli samo pritrjevati in kimati z glavo, kadar nam bo zgovorni prerok na vrhu govoril lepe besede o našem odrešenju, ki nas čaka, če bomo volili njega . . ."

Naše beseda je že podprta z dokazi naše moči, mr. S.— Danes izvrši delavec povprečno desetkrat toliko dela, kakor ga je izvršil pred petnajstimi leti in to, upoštevajoč cene potrebščin, za nižjo plačo. Ko bi delavstvo poslušalo "krive preroke", kateri so ga skušali dvigniti iz brezbrižnosti in političnega detinstva, bi bila sedaj njegova beseda podprta z dokazi njegove gospodarske in politične moči ter bi bila dovolj močna, da bi preprečila sedanje neznosne razmere. Seveda, urednik "Obzora" bo takoj uporabil svojo zgovornost in rekel: "Govoril sem o našem narodu," ne bo pa priznal, da tudi naš narod tvori del delavske armade in da so tudi zanj merodanja samo ta vprašanja, ker so ta vprašanja eksistencé in kruha.

"Lahko pa stori (Obzor) mnogo "za stvar" v danem momentu, kar je že dokazal in bo še lahko dokazal."

Kaj pa je storil "za stvar"? Priobčil je nekaj dopisov, ki so morda dišali po socializmu in nekaj volilne agitacije, in to je bilo vse. Iz lastnega nagiba pa je storil "za stvar" samo to, da je odklonil pogodbo z J. P. Z. S., **ker je ta pogodba vsebovala določbo,** da mora list pisati v smislu načelne izjave in sprejetih resolucij, resolucij torej, v katerih se **priznava socialistična načela.** Odklonil je to pogodbo ponovno in vsiljuje svoj list še sedaj članstvu te organizacije, dasi ga je tudi na splošnem glasovanju ovrglo s tem, da se je v večini vzdržalo glasovanja. Odklonil je tako pogodbo zaradi omenjene točke tudi kasneje, ko mu jo je potrpežljivi glavni odbor ponovno predložil v sprejem, samo da bo toleranten in da doseže mir v naselbini in pri JSPZ.

Storil je "za stvar" toliko, da je širil razdor zahtevajoč od glavnega odbora, da predloži tako pogodbo, kakršno mu diktira on sam in ne tako, kakoršno je **zahtevalo članstvo potom konvencije.**

Tako smo torej priromali s to "nestrankarsko" politiko v naši naselbini tako daleč, da premlevamo tiste fraze, kakor smo jih premlevali pred petindvajsetimi leti. Tudi takrat so se razni "narodnjaki" jokali nad usodo naroda, narod pa je kupoval narodne zastave in se navduševal pri polnih čašah. Tudi takrat so "čikaški" socialisti svarili in učili, da je za delavstvo vseh narodov potrebno predvsem to, da se izobrazi v smislu razrednega boja, da pozabi na narodnjaške litanije in deluje skupno z mednarodnim proletariatom za boljšo bodočnost svojega razreda.

V starih številkah "Proletarca" lahko čitamo dopise iz tistih časov, dopise, v katerih se je našo naselbino opozarjalo, da če že mora govoriti o narodnih interesih, naj govori o šoli in naj denar, vržen na cesto za zastave in slično uporabi za vzgojevanje samega sebe in svojih otrok.

Kakor danes, tako je tudi takrat prevladala laž zavajalcev, danes pa uživamo sadove tega zavoženega delovanja.

S tem zaključujem ta članek, kateri zavzema mogoče preveč prostora v našem časopisu, toda bo gotovo razjasnil vsaj deloma napačno pojmovanje današnjih perečih vprašanj, s katerimi imajo računati skoro vse slovenske naselbine v Ameriki in je vsledtega splošnega pomena, dasi se bavi samo z našimi domačimi razmerami.

Spartak.

EX-VLADARJI SE MNOŽE

Tudi v vladarskem poklicu je mnogo "brezposelnih", npr. vsi člani hohenzolernske in hababuške dinastije, katerim se je poslednje čase pridružila tudi španska. Na sliki spredaj na desni je bivši odstavljeni portugalski kralj Manuel v pomenku z bivšo, tudi odstavljeno grško kraljico Elizabeto. Bila sta slikana v Londonu ob priliki, ko sta se v italijanski katoliški cerkvi udeležila maše zadušnice za pokojnim italijanskim knezom D'Aosta.

PRIREDBE PODPORNIH IN DRUGIH DRUŠTEV

APRIL.

WAUKEGAN, ILL. — Predstava dram. odseka SND. v nedeljo 10. aprila v Slov. nar. domu.

Opomba: Cena objavam v tej rubriki je $1.00 za cel čas, to je do datuma priredbe. Vabimo podporna in druga društva, da oglašajo svoje priredbe v tej koloni, katera bo priobčena v listu vsak teden.

If you want to read unbiased, truthful news and editorials that have the welfare of the public as the first consideration,
SUBSCRIBE TO
THE MILWAUKEE LEADER
The only English Socialist Daily in America
540 W. Juneau Ave. Milwaukee, Wis.
SUBSCRIPTION RATES:
One year $6.00—Six months $3.00—Three Months 1.50

Reports and Comments

Plans and Activities of Milwaukee Comrades

"It's about time that you write something for the English Page of Proletarec", were the remarks made to me sometime ago. After many months of rest and slumber for which I will explain its cause in the future, I will report of our local news.

At present we are preparing for the election and are having nominations for city officials. Card parties for campaign funds are being held as even Socialists have to have money to cover campaign expenses. As we have no millionaire party members or big business men that would contribute huge sums of money as they do for the Republican and Democrat parties, we must work thru different means to raise such money. All English, Slovene, German, Polish and other branches and locals are preparing for the greatest Socialist campaign the city of Milwaukee has ever seen. We should not be satisfied with only a Socialist mayor, supervisor, sheriff and few alderman, but elect into the city administration the entire Socialist ticket. Let's reelect our mayor and other candidates of the Socialist Party for the municipal departments. Comrades, agitate among your friends and fellow workers for the Socialist candidates. I am positive that if we all do our share in this campaign, we will not be disappointed with the election returns.

•

All Slovenes, young and old are invited to attend the meeting of branch 37 JSF Thursday evening January 14 at the S. S. Turn Hall. Members of the English Division should attend without fail. After the meeting refreshments will be served and a dance given. The meeting starts at 8 o'clock sharp.

•

The next gathering of the English Division of branch No. 37 JSF will be held Sunday January 17 at the home of comrade John Oblock. The meeting will start promptly at 9:30 A. M. Every member should be present as preparations for our 1932 activities, and other important business will be discussed. We will also haye to decide on a suitable date for our monthly meetings as many of our comrades attending night school are unable to be present when our meetings were held in the evenings. Comrades, let's make 1932 a most active for our circle! Let's increase our membership and attend meetings regularly!

•

The high light in Milwaukee last week was the triangular debate on a new order of society between comrade Norman Thomas, Scot Nearing and Don Lescohier. Several hundred people were standing and 1300 seats filled when the speakers made their appearance. Norman Thomas defended Socialism, Don Lescohier, the present order of society and Scot Nearing defended Communism. "If this was a boxing match", says The Milwaukee Leader, "the sport writers to-day would say that Nearing knocked out Lescoshier and Thomas won the decision from Nearing." I will write more about this debate next week. Until then, Adios.

A. J. Kamniker Jr., Milwaukee, Wis.

The simple truth is, there has been no overproduction of anything except people too poor to buy.

Lecture. — Urging Unified Co operation

On Saturday January 23, comrade Dr. Van Essen will give a lecture on Socialist Vienna, at Franklin Hall. Movies, showing the housing system and other beautiful places of Vienna constructed by the Socialist government will accompany the talk. The lecture will begin at 8 P. M. with a small charge of 25c for admission. Children accompanied with their parents will be admitted free. Following comrade Essen's talk a dance and social will be given. It will be interesting to hear comrade Van Essen and to see the pictures. Therefore, reserve your date for this night and invite your friends. The next day, Sunday January 24, he is scheduled, to speak on the same subject and display his films at the Strand Theater at 517 Main St. Those that will not be able to be with us on Saturday night, should not fail to be present Sunday.

•

We are trying very hard to increase the membership of our English Division of branch No. 5 JSF. It would encourage those who work for the English Division to work harder if all of our members would attend meetings and co-operate with the committees. Let's get into action Comrades! Let's attend our meetings regularly, participate in discussions, work with our committees and we are bound to increase our membership and become a more active branch. Socialism is the only solution for the present day crises!

John Gabrenja, Johnstown, Pa.

No Ducks Wanted

The editor of a poultry journal received a letter from a woman reader. It read: "How long should a hen remain on the eggs?"

The editor replied: "Three weeks for chickens and four weeks for ducks."

Three weeks passed and the editor again received a letter from the reader: "Thank you very much for your kind advice," it read. "The hen remained on the eggs for three weeks and there were no chickens hatched and as I did not care for ducks, I took her off the nest and sold the eggs."

A Sad Blow

Nip: "What makes Scotty Campbell look so melancholy since returning from his vacation?"

Tuck: "Well, it seems that he half-starved himself in order to reduce expenses and then found out that the meals were included in the price of his room at the hotel."

To broaden your knowledge of the Socialist and Labor movement, read
The New Leader
OFFICIAL ORGAN, S. P.
7 East 15th Street,
NEW YORK CITY, N. Y.
One year $2, half year $1, three months 75c.

Twenty "little blue books" by leading Socialists on twenty phases of socialist thought and action
The LITTLE LIBRARY of SOCIALISM
ONLY $1.00!

Socialism and the Farmers' Problem	ALGERNON LEE
Socialism and Culture	UPTON SINCLAIR
Why I Am A Socialist	HEYWOOD BROUN
Socialism and the City	Mayor DANIEL W. HOAN
Will Socialism End The Evil of War?	DEVERE ALLEN
Pioneers of Socialism	McALISTER COLEMAN
Incentives Under Socialism	G. D. H. COLE
Socialism and the Trade Unions	JAMES ONEAL
Current Objections to Socialism Answered	JOHN M. WORK
The Socialist Goal	FRED HENDERSON
The Betrayal of the Workless	McALISTER COLEMAN
Can Socialism Prevail in America?	JAMES ONEAL
Forces Working for Socialism	PAUL BLANSHARD
Organizing the World for Socialism	CLARENCE SENIOR
Socialism and Individual	NORMAN THOMAS
Socialism and Women	MARION PHILLIPS
The Practical Accomplishments of Socialism	MORRIS HILLQUIT and NATHAN FINE
The Practical Program of Socialism	HARRY W. LAIDLER
The Political Philosophy of Socialism	MORRIS HILQUIT

This set can be purchased only from the Socialist Party. Just write your name and address on the margin below of this add, cut off and mail with remittance to
SOCIALIST PARTY OF AMERICA
549 W. RANDOLPH ST. CHICAGO, ILL.

A Jugoslav Weekly Devoted to the Interest of the Workers.

Official Organ of Jugoslav Federation, S. P.

Proletarer

OUR AIM: EDUCATION, ORGANIZATION, CO-OPERATIVE, COMMONWEALTH

NO. 1270. Published Weekly at 3639 W. 26th St. CHICAGO, ILL., JANUARY 14, 1932. Telephone: Rockwell 2864. VOL. XXVII.

The Only Cure

A field worker for the American Friends Service Committee (Quakers) reports a terrible condition in the coal fields of West Virginia and Kentucky.

At least 25,000 children are in need of food and warm clothing, to say nothing of their parents and other adults. Thousands of children are unable to attend school for lack of clothing. Some of the children are barefoot in midwinter. Many families live in tents. Of course, sickness takes a heavy toll.

The administration and the congress look at this tragedy and do nothing. They not only do nothing to prevent the immediate suffering, but they do nothing to solve the coal problem for the future.

Coal mining is a sick industry.

Its ailment is private ownership.

The private ownership of mines has ruined the industry. It needs a genuine cure—and there is no cure except public ownership.

Press Soft Pedaling on Fascism

Dispatches from Rome state that the deficit of the Fascist government of Italy is much greater in 1931 than the year previous. Many industries are working at only 50 per cent capacity, unemployment is increasing, 878,000 workers were idle Nov. 30, and 240,000 of these are drawing the "dole".

Remember that all dispatches from Italy are censored, and that the chief job of any censor is to suppress unpleasant truth. When such news came from Britain a short time ago while that country had a Labor government, it was plastered on the front page of every capitalist daily, and made the text for a hundred editorials lamenting the "excesses of Socialism."

But coming from Italy, it goes to an inside page, where only careful readers will see it. It is not made a text for editorial sermons on the collapse of Fascism; on the contrary, the reactionary press loses no opportunity to picture the tyrant Mussolini as a superman.

It makes a deal of difference whose ox is gored. The money barons of this country hate and fear anything suggestive of liberalism, while many of them are ignorant and short-sighted enough to believe that they would be helped by Fascism—which is a dictatorship like Communism with the financiers and industrialists running the show, but with certain disaster ahead.

—The Milwaukee Leader.

FINE PROGRESS

The statement of audit of the Los Angeles bureau of power and light, made by Price, Waterhouse and Co. for the year ending June 30, 1930, has just come to our hands. It shows, as every previous audit has shown, the gratifying financial progress and sound condition of these great public projects.

The net income of these plants, according to this audit, for the year ending June 30, 1930, "before interest and depreciation", is $7,533,631.77.

Deducting the interest paid and accured, and allowing provision for depreciation of the plant and equipment the "net income" of these great projects for the year is $4,224,498.82.

Can anyone read year after year such stirring and almost amazing statements of this kind and yet have the slightest doubt as to the soundness or practicability, the efficiency and economy, of public ownership?

Read these figures again—"net income" for one year, $4,224,498.82.

—Public Ownership.

Why This Delay?

"There is not an existing institution in the world of civilised humanity which cannot be profoundly modified of altered or abolished in a generation. There is no form or order of government or of the dominion of force which cannot be removed out of the world within a generation. There is no ideal in comformity with the principles of civilisation dreamed of by any dreamer or idealist which cannot be realised within the lifetime of those around him."—Benjamin Kidd.

STATISTICS ON SAFETY

Commissioned army officers are rated by the insurance companies on the same plan as ministers, business men and professional people. But army nurses are on a par with firemen, and plain soldiers are twice the risk of hook and ladder men.

More accidents result from the highway loafer than from the highway speeder.—P. P.

SEARCHLIGHT

By Donald J. Lotrich

Constant hammering has finally brought some results to the cause of Mooney and Billings, the two labor leaders convicted on perjured testimony. Pardon boards, governors and commissions have studied, reviewed and considered the imprisonment of these two men and none had the backbone to relate the truth. Finally, the famous Wickersham subcommittee was brave enough to go into detail and bring the truth to the people. But even that was indirect for the report in its original was suppressed by President Hoover. It was not until the senate called for it that same was presented with hesitation. And what did it uncover? Exactly the story that we and all other labor organizations and publications had printed. There is no question about the gross conspiracy and frameup, the report is clear in that.

• • •

There is not a single doubt now, just as there has never been in the eyes of real justice, that Mooney and Billings are innocent. And the prosecutors knew it as well. They feared the day when the truth would be unfurled before the whole world that Mooney and Billings were unjustly kept in jail for sixteen years. But the day has come and the people now know more assuredly than ever, that it was another dirty frameup with the public officials at the instigation of the power barons as the chief offenders. Does the governor of California still want to ponder about the case? Does he still need further enlightenment and advice? If so, who is going to give him the needed advice? Those dirty low down politicians who dare frame innocent men to the electric chair? Or, perhaps, it's going to be the robbing industrial barons, the captains of industry, who disliked the organizing ability of Mooney and Billings?

• • •

California now has a clear issue. This year they are to show their wares again. Are the people of California going to let the political scoundrels of the republican and democratic parties, who conspired to convict these men, run the State of California? Or ,are they going to join with the rest of the organized labor and Socialist forces to oust the real criminals? If ever an issue was open ,this one is, the labor leaders are on the short end and the crooked grafting politicians on the long end. What has happened, to Mooney and Billings can happen to any worker seeking bread and butter, unless the workers organize and unite in a workers political party, which will have for its main object the emancipation of the workers from the present day slavery, drudgery and corruption.

• • •

In the course of a recent conversation with intimate friends who have not seen reason to affiliate with our cause we came upon a discussion of the terrible conditions in Chicago; we spoke of conditions existing thruout the country. Naturally, we were quick to victimize our big city and applaud Milwaukee, stressing that Milwaukee had just enough Socialists in public office to keep it clean (financially). "Well", chimed in our friend, "how about Chanute, Kansas, and a couple of other cities that even beat Milwaukee and they don't have a single Socialist in office. They have no taxes." Knowing that Chanute owns its own power, gas and water plants, we quickly retorted. "Chanute ,may not have Socialists by name but the fact that the town owns, manufactures, distributes and sells its own gas, power, light and water makes it a Socialist town. That's Socialism, they are practicing. The only political party demanding public ownership of power utilities is the Socialist Party. Both the Democrats and Republicans are strong opponents of such a platform."

• • •

Regardless of where the next convention of our Federation will be held it is very important that our comrades work and plan to make it the most remarkable convention of them all. One good and certain way to do this is to send delegates. If only a few attend, no matter how enthusiastic it may be, the spirit dampens. With a large representation the atmosphere is radiant with work and effort and a good deal more can be accomplished. It is very important that each club of the Federation sends a representative to help formulate plans to enroll many new comrades. Work in your respective club so that you will be enabled to send a delegate.

• • •

We are at a loss to understand how and why the Appelate court of Kentucky upheld a certain judge who had barred newspaper reporters from his courtroom. We have said that Kentucky was closed to free speech. How true we were. Had the reporter made any untrue accounts of the trial which caused his disbarment we could see justification in the ruling but seeing that only the truth was reported and at that it was nothing grave nor serious we must profess our profound bewilderment at the ruling. We certainly hope that the Supreme Court will overrule the decision and give Kentucky reporters freedom of criticism again.

• • •

To get away from all this serious and hard work let us convey a message of fun to you. Let us say rather ,that we will have plenty of fun and laughter on Sunday Feb. 7, 1932 at the CSPS Hall when our dramatists reproduce "The Three Saints." It is a comedy, we are told and one that will cause no end of laughter, so prepare to be with us that day. The admission price of pre-war days will prevail.

What Will Become of Lawyers Under Socialism

An anxious lawyer friend—and I still count several of them as my friends—wants to know what will become of him when Socialism becomes the established order. There is one thing certain, with the abolition of private ownership of industry, the occupation of the lawyer as we know it today will be gone. Under the present regime, the profession of the law produces nothing but expensive lawsuits, heart-aches, sorrow, poverty, suicide and starvation. Socialism will abolish that sort of productivity. It looks as though the lawyer, in the new order, will have just about as much of a job as the stage driver has today. Still, the average lawyer is a pretty intelligent chap, and his physical and mental powers might be usefully employed if given an opportunity.—Fred D. Warren.

Not Educated

Thinking his sight was failing, a man dropped into an optican's shop to get advice about it.

"Can you read that?" asked the optician, pointing to a card placed on the wall.

"No," replied the old man.

The optician accordingly gave him stronger glasses. "Well," he inquired, "can you read it now?"

The old fellow shook his head. "No, not a word," he said.

After repeating this performance several times, the optician was about to give him up in despair, when the old man quietly explained. "You see, sir, I never learned to read."

Our Doings Here and There

By JOHN RAK

Tonight, Thursday Jan. 14, the English Division of branch No. 1 JSF will hold its regular meeting in the lower SNPJ hall. All members are urgently requested to be present and to invite their friends. A talk on Socialism by comrade Kopach will be the general topic for discussion. A committee is to be elected to take charge of English programs and plays and balloting will take place for our next convention city. These important items make it necessary for every member to be present and take an active part in our future activities. Senior comrades of branch No. 1 JSF are also welcome.

•

Comrade James H. Maurer will be in Chicago Thursday January 28 and speak at the SNPJ Hall. Branch No. 1 JSF and the Bohemian comrades have arranged for this mass-meeting. We hope that an overflowing crowd will come out and listen to Maurer describe the reasons for depressions, causes for them and what remedy workers could use to abolish conditions that makes life miserable. Comrade Maurer is a very able speaker and served for one term as a Socialist alderman in the city government of Reading. Slovenes of Chicago are asked to reserve this date and invite their friends to attend this meeting. Admission will be free.

•

"We are trying to increase the membership of our English Division," writes comrade John Gabrenja from Johnstown in this week's issue. It is not a light matter to interest the young people about problems which concern the workers today and the unemployment question with which youth itself is affected. The young people are more amused in comic strips, sport pages, good times and parties than with economic issues or ideas of how to better their living conditions for the future. But in spite the younger generation's attitude, we must face the future. It is up to us to become active in the Socialist movement and improve our living standards. All members of English Divisions should attend meetings, cooperate with its committees and help bring the message of Socialism before the young people.

• •

There will be a laugh for everybody, said comrade Misko, in charge of the three act comedy for the dramatic section of branch No. 1 JSF. This comedy will be held on Sunday February 7, at CSPS Hall. To enjoy and forget hard times for one afternoon attend this program, then enjoy yourself at the dance which will follow with Johnny Kochevar's merry-makers playing. Admission tickets can be purchased in advance for 50c.

•

"The Lower Depth", a four act drama by Maksim Gorki will be staged Sunday January 31 at the Slovene National Home by the dramatic division of branch No. 27 JSF in Cleveland. The drama portrays conditions of the unemployed proletarian class hounded by police and starvation. The play is very fitting for the present conditions. We hope that a large audience will be in attendance. Admission is only 50c.

•

In Bridgeport, Ohio our comrades of branch No. 11 JSF will sponsor a program on Saturday February 6. A good time is assured, therefore, all members and sympathizers should keep this date in mind and make merry with the rest of the crowd.

Par Value

"I have spent nearly $20,000 on that girl's education," complained the aggrieved father, "and here she goes and marries a young feller with an income of only $1,000 a year."

"Well," said the friend of the family, "that's five per cent on your investment. What more can you except in these times?"

OVER THREE YEARS OLD

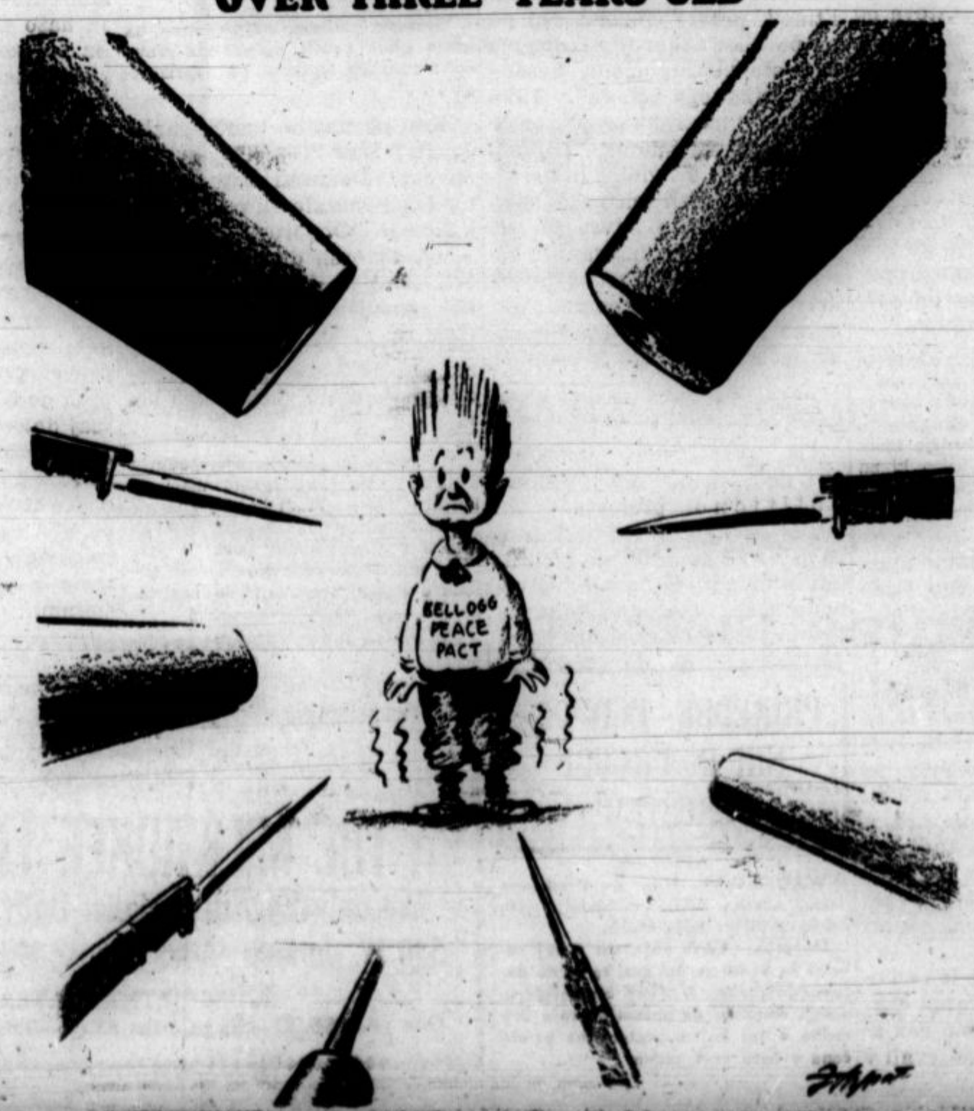

Fitzpatrick in The St. Louis Post-Dispatch.— Reprinted from The Milwaukee Leader.

The Moratorium, Debts and Reparations

By Norman Thomas

It is good that Congress finally passed the bill for legalizing the moratorium, a bill to which the majority of its members were already pledged. It is bad that it accompanied this act with a lot of oratory unnecessarily offensive to foreign ears and with a declaration against any further reduction or cancellation of debts. Some excuse may be found for Congress in the mistakes both of President Hoover and the great bankers. Mr. Hoover never properly educated the public on the significance of debts and reparations and he proposed a moratorium without calling Congress in session to discuss the matter. The banks ran wild in floating all sorts of foreign loans which Wall Street promptly unloaded on Main Street after having made a more than generous commission. Today some New York banks which hold comparatively little in long term loans have advanced so much to Germany on short term credit for commercial transactions that complete German default on these credits might imperil some strong banks and start a general banking run in America of incalculable consequence. In these circumstances the big bankers do not look like disinterested preachers of forgiveness of those debts owed to the American government which ultimately will have to be paid by American taxpayers.

Nevertheless the main sufferers in the present world situation are not bankers but farmers and workers, European and American. Blind insistence that Germany must pay reparations has put every possible difficult in the way of social democracy in Germany. It has played into the hands of the Hitlerites. It has terribly reduced German wages and has been a factor not only in German unemployment but in world depression. England, France and Italy are not likely to forgive German reparations if they have to pay debts incurred by all the allies in a war in which we were foolish enough to take part. For the most part none of these debts arising out of the war can be paid except in goods which all nations prove that they don't want by putting up tariff wall's. Partly justly and partly unjustly but wholly naturally, all these debtor nations look on their debts with a degree of psychological irritation greater even than the actual economic hurt that they impose. We Americans fool ourselves if we think that the present schedule of reparations and debts ever will be paid or that the Allies will pay us and forgive any large share of those German reparations now under discussion. It is very significant that the neutral nations through their representatives at the Basle Conference on Germany's capacity to pay have all declared for wiping out reparations, or at least that part of them which is now conditional under the Young Plan. They are in a position to see things fairly. We might as well make a virtue out of forgiving what we can't collect anyhow.

To American forgiveness of interallied debts there should be three conditions: (1) As a matter of course German reparations should be wiped out; (2) Not one cent should go to support Europe's extravagent armaments which must be reduced; and (3) What the United States loses or seems to lose should be covered by a surtax on the incomes of that class which profited, if anybody did, out of the war and out of those private foreign securities which though they have shrunk in value will not be forgiven and, indeed, cannot be forgiven short of general collapse of the whole economic structure. That general collapse would not be a bad thing if we had ready another system to put in its place. A chaotic collapse arising out of a refusal or inability of Europe to pay anything on any of the money it has borrowed since the war for peaceful purposes is another matter. Morover it should be observed that these private debts do not involve that hate or danger of war involved in the public debt, and finally that many of them may automatically shrink—or have shrunk—as fixed public debts cannot.

Fail To Get Down To Brass Tacks

The daily welfare and security of every man, woman and child must be the first object of government. What have politicians done in this crisis of overproduction, and no distribution? They can only suggest curtailment and destruction in a hungry world, never getting at fundamentals.—Kate Crane-Garts.

If Hoover's moratorium to Germany doesn't work any better than the spontaneous moratoriums we Americans work off on each other, the Germans are in dutch for sure.—A. G.